

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE SİYASETİNDE KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN
GÖRÜNÜRLÜĞÜ: 26. DÖNEM AKP VE CHP ÖRNEĞİ**

Leyla GÜLER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Tuğba ASRAK HASDEMİR**

**YÜKSEK LİSANS
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM BİLİM DALI**

MART-2020

ankara

HBM

**TÜRKİYE SİYASETİNDE KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN
GÖRÜNÜRLÜĞÜ: 26. DÖNEM AKP VE CHP ÖRNEĞİ**

Leyla GÜLER

YÜKSEK LİSANS

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MART 2020

..... tarafından hazırlanan “.....
.....” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri
tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
..... Anabilim Dalında
..... Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Danışman: Unvanı Adı SOYADI

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Başkan : Unvanı Adı SOYADI

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Üye : Unvanı Adı SOYADI

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum .....

Tez Savunma Tarihi: ...../...../.....

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Figen ZALF

Enstitü Müdürü

Covid-19 salgını nedeniyle jüri onayları elektronik posta
yoluyla gönderilmiştir.

Leyla Gökler

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Leyla Güler

02.03.2020

Türkiye Siyasetinde Kadın Milletvekillerinin Görünürlüğü: 26. Dönem AKP ve CHP

Örneği

(Yüksek Lisans)

Leyla GÜLER

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mart 2020

ÖZET

Demokrasinin gereği olan siyasal katılım; katılımcı bireylerin siyasal sistemin aldığı kararlar üzerindeki etkililiğini belirleyen tutum ve davranışlardır. Bireylerin siyasal otorite karşısında eşitliğini sağlarken, karar alma sürecine katılarak siyasal aktifliği de artırır. Toplumu oluşturan kadın ve erkeğin her alanda olduğu gibi siyaset arenasındaki temsili ve katılımı hususunda da eşitlik olgusu şarttır. Bu çalışmanın amacı Türkiye siyasetinde kadının eşit ve etkin temsili konusunu değerlendirmek adına 26. Dönem Parlamentosunda Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin kadın milletvekillerinin yasama faaliyetlerindeki aktifliğini inceleyerek, kadın milletvekillerinin en çok hangi alanlarda konumlandırıldığını ve siyasi kararlardaki etkililiğini araştırmaktır. İlk bölümde genel olarak Cumhuriyet Dönemi sonrası Türkiye'sinde kadınların siyasette varoluş süreçleri ele alınmıştır. İkinci bölümde araştırmaya konu olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin siyasi ideolojileri, izlemiş oldukları politikalar, kadın konusundaki tutum ve söylemleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklem profilini 26. Dönem Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. 26. Dönem yasama faaliyetleri sınırlılık olarak belirlenmiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi kadın milletvekillerinin yasama faaliyetleri kapsamında yapmış oldukları çalışmalar nitel ve nicel olarak analiz edilmiştir.

Bilim Kodu : 115503

Anahtar Kelimeler : Kadın, Siyaset, Siyasi katılım

Sayfa Adedi : 69

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Tuğba ASRAK HADEMİR

Visibility of Women Parliamentarians of Politics in Turkey: The Sample of 26. Period
AKP and CHP

Leyla GÜLER

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

March 2020

ABSTRACT

Political participation as a requirement of democracy; attitudes and behaviors that determine the effectiveness of participant individuals on the decisions taken by the political system. While ensuring equality of individuals against political authority, it also increases political activity by participating in decision-making process. Equality is essential for the representation and participation of men and women in the political arena as in all fields. The purpose of this study in terms of evaluating the representation of women's equality and effectiveness in politics of Turkey is examining the activity of women lawmakers in legislative activities of women MPs of the Justice and Development Party and Republican People's Party in the 26th Term Parliament to determine the areas where women lawmakers are located most and their effectiveness in political decisions. In the first part of the overall Republican women in politics it is discussed later in existence processes in Turkey. In the second part, the political ideologies of the Justice and Development Party and the Republican People's Party, the policies they followed, their attitudes and discourses on women were evaluated. The sample profile of the study is composed of the 26th Term Justice and Development Party and Republican People's Party female deputies. The legislative activities of the period are determined as limitation. The studies carried out by Justice and Development Party and Republican People's Party women deputies within the scope of legislative activities were analyzed qualitatively and quantitatively.

Science Code : 115503
Key Words : Women, Politics, Political Participation
Page Number : 69
Supervisor : Prof. Dr. Tuğba ASRAK HASDEMİR

TEŞEKKÜR

Tez konumu belirlememde en etkili unsur Şüphesiz değerli tez danıŐmanım Prof. Dr. Tuğba ASRAK HASDEMİR'in okuttuğu dersler olmuştur. Gerek ders aŐamasında gerekse tez sÜrecinde karŐılaŐtıęım problemleri çÖzmemde yardımcı olan ve bu sÜreçte elimden tutarak yürümemi kolaylaŐtıran, düŐtüęümde kaldıran, umutsuzluğa kapıldığımda umut olan değerli danıŐmanım Prof. Dr. Tuğba ASRAK HASDEMİR'e ve yol arkadaŐım Onur TUNALI'ya teşekkür ederim.

Bu tez, günümüz Türkiye'sinde kadın olmanın tüm zorluğuna rağmen, emeğin bir gün hak ettiği değeri bulacağı inancıyla idolüm olan Asiye GÜLER'e ithafen yazılmıŐtır.

TeŐekkürler Anne.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	ix
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ	1
2. SİYASET VE SİYASAL KATILIM EKSENİNDE KADIN.....	5
2.1. Siyaset ve Siyasal Katılım.....	5
2.2. Siyasal Yaşamda Kadın.....	9
2.3. Cumhuriyet Döneminden Bugüne Kadının Siyasal Yaşamı	11
3. AKP VE CHP’NİN KADINA YÖNELİK YAKLAŞIM VE POLİTİKALARI	19
3.1. AKP’nin Tarihi ve İdeolojisine Genel Bakış	20
3.2. CHP’nin Tarihi ve İdeolojisine Genel Bakış.....	23
3.3. AKP ve CHP Kadına Yönelik Söylem ve Politikalarına Genel Bakış.....	25
3.3.1. AKP’nin Kadına Yönelik Söylem ve Politikaları.....	25
3.3.2. CHP’nin Kadına Yönelik Söylem ve Politikaları.....	28
4. AKP VE CHP KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ	33
4.1. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin Yasama/Denetim Faaliyetler.....	38
4.1.1. Kanun Teklifleri	38
4.1.2. Soru Önergesi	45
4.1.3. Genel Görüşme Önergesi.....	48
4.1.4. Meclis Soruşturma Önergesi	50
4.1.5. Meclis Araştırma Önergesi.....	50

4.1.6. Gensoru Önergesi	52
4.1.7. Genel kurul konuşması	54
5. SONUÇ	57
KAYNAKÇA.....	63
ÖZGEÇMİŞ	69

TABLolar

Tablo	Sayfa
Tablo 4.1. Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsil Oranı	33
Tablo 4.2. 26 Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekillerinin Partilere ve Cinsiyete Göre Oranları	34
Tablo 4.3. 26. Dönem AKP Kadın Milletvekillerinin Demografik Bilgileri	36
Tablo 4.4. 26. Dönem CHP Kadın Milletvekillerinin Demografik Bilgileri	37
Tablo 4.5. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin Verdiği Kanun Tekliflerinin Nicel Dökümü	39
Tablo 4.6. 26. Dönem AKP Kadın Milletvekillerinin İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri İçeriği	40
Tablo 4.7. 26. Dönem CHP Kadın Milletvekillerinin İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri İçeriği	42
Tablo 4.8. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin Verdiği Soru Önergelerinin Nicel Dökümü	46
Tablo 4.9. 26. Dönem AKP Kadın Milletvekilleri Sahibi Olduğu Sözlü Soru Önergeleri İçeriği	47
Tablo 4.10. 26. Dönem CHP Kadın Milletvekilleri Sahibi Olduğu Sözlü Soru Önergeleri İçeriği	48
Tablo 4.11. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Genel Görüşme Önergeleri Nicel Dökümü	49
Tablo 4.12. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Meclis Araştırma Önergeleri Nicel Dökümü	51
Tablo 4.13. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Gensoru Önergeleri Nicel Dökümü	53
Tablo 4.14. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Genel Kurul Konuşmaları Nicel Dökümü	55

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

ABD

Amerika Birleşik Devletleri

AKP

Adalet ve Kalkınma Partisi

BOTAŞ

Boru Hatları İle Petrol Taşıma Anonim Şirket

CEDAW

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi

CHP

Cumhuriyet Halk Partisi

ÇAYKUR

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü

KADEM

Kadın ve Demokrasi Derneği

PTT

Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

TBMM

Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK

Türk Dil Kurumu

TÜRKSAT

Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketi

1. GİRİŞ

Toplumsal hayatta, kadın ve erkek arasındaki farklılık ilkel toplumlardan bugüne uzanmıştır. Yerleşik düzene geçişle birlikte özel mülkiyet gelişmiş, daha önceki dönemlerde toplumsal hayata erkeklerle beraber eşit olarak katılan kadının yeri değişmiştir. Türkiye gibi, cinsiyet eşitsizliği sorununun çözümlenemediği toplumlarda kadın sosyal ve siyasal alanda geri planda kalarak, ikincil konuma geçmiştir.

Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından kadın özel alanla ilişkilendirilirken, erkek kamusal alanda konumlandırılmıştır. Cinsiyetler arasındaki eşitsizlik, erkeğin üstünlüğünü meşru kılarak kadının ortak yaşam alanından izole edilmesi ve kendini “apolitik” bir düzlemde bulmasına neden olmuştur.

Özel alanda sınırlı kalan kadın, siyasette de temsil eksikliği yaşamıştır. Kadınların duygusal ve zayıf olduğu düşüncesinden yola çıkan ataerkil sistem siyasal alanda kadının meşruiyetini engellemiştir. Eğitimi, kariyeri, bilgi ve becerileri ne olursa olsun kadının bulunduğu konum onun siyasi arenadan uzak tutulmasına yol açmıştır.

Kadınlar değişen ve gelişen dünyada, sosyal, ekonomik ve siyasal alanda yenilenen haklardan faydalanabilmek için harekete geçmişlerdir. Ancak ataerkil sistemin kadına karşı gösterdiği negatif ayrımcı yaklaşım nedeniyle, kadın temsil ve katılımında da aktif olamamıştır. Oysaki kendilerine biçilen rollerin dışına çıkarak siyasal hayatta seslerini duyurabilmeleri, kadın sorunlarının görünür olmasını sağlayacaktır.

Tarihte, kadınların erkeklerle eşit haklara ve özgürlüklere sahip olmak için başlattıkları mücadele, feminizm olarak ifade edilmiştir. Feminizmin farklı tanımları yapılmıştır ve tarihsel süreci hakkında birçok kaynaktan faydalanmak mümkündür. Bell Hooks (2012, s.9) yaptığı tanımla feminist ideoloji hakkında kapsamlı bir çerçeve çizmektedir.

“Feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir. İlk kez bundan on yıl önce *Feminist Theory: From Margin to Center* [*Feminist Teori; Çeperden Merkeze*] adlı kitabımda önerdiğim bu tanımlı seviyorum; çünkü hareketin erkek karşıtı olmakla alakası olmadığını çok net bir biçimde belirtiyor. Sorunun cinsiyetçilik olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Ve bu açıklık bir gerçeği unutmamamıza yardımcı oluyor: İster kadın olalım ister erkek, hepimiz, doğduğumuz andan itibaren toplumsallaşma vasıtasıyla cinsiyetçi düşünce ve eylemi kabul etmeye yönlendiriliyoruz. Bunun bir sonucu olarak, kadınlar da erkekler kadar cinsiyetçi olabiliyor. Bu durum, erkek tahakkümünü mazur göstermez ona bir gerekçe sunmaz; fakat feminist düşünürlerin hareketin karşıtlığından ibaret olduğunu varsaymasının naif ve yanlış olduğu anlamına gelir.”

Beel Hooks'un feminist ideoloji kapsamında ele aldığı "cinsiyetçi" yaklaşım bu çalışmanın temel sorularına çerçeve çizmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet normlarının şekillendirdiği davranış kalıpları, kadınların siyasi yaşamda var olmalarını olumsuz etkilemektedir.

Feminizmin en önemli temsilcilerinden biri olan Simone de Beauvoir'in 1967'de verdiği bir röportajda "sınıf mücadelesinin cinsiyet mücadelesini kapsamadığı bilinci" düşüncesine vurgu yaparak, bu durumun feminist hareketin başarısı olduğunu ifade etmiştir. Bu bilincin solcu kadınlarla sınırlı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, muhafazakar sağ görüşlü kadınların, devrim istemediklerini belirtirken; anne, eş ve kendilerini eşlerine adayan bireyler olduklarına değinmiştir. Beauvoir, bununla birlikte solcu partilerin de diğer partiler gibi kadın sorularını çözemeyeceklerinin altını çizmiştir. Ona göre feminizmin yaygınlaşması için sol hareketten bağımsız ilerlemesi gerekmektedir(www.5harfliler.com).

Muhafazakar ya da sol görüşlü, ideolojisi ne olursa olsun kadınlar siyasette aday olurken de seçildikten sonra da bir dizi engelle karşılaşılır. Aslında, siyaset erkek işi olarak görülmüş ve kadınlar siyasal yaşamda yok sayılmışlardır. Landes'in (1996, s.187-217) belirttiği gibi demokratik kamusal alan yalnızca rastlantısal olarak değil, esas olarak eril bir biçimde oluşmuştur. Bu durumun pratik sonucu, kadın milletvekillerinin sayısal eksikliği ile ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, parlamenter alanın eril olması, kadın milletvekillerinin yasama faaliyetlerinde ikinci plana itilmelerine yol açmıştır (Landes'ten aktaran Gençkaya, 2011, s.7).

Çakır'a göre (2001, s.401) Türkiye'de siyasi partiler cinsiyetçi ideolojinin taşıyıcısı ve hatta kurumsal düzeyde en üst üreticisi ve uygulayıcılarıdır. Siyasal partilerin örgüt yapısı, parti tüzük ve programları, siyasi reklamları, siyaset oluşturma tarzı, parti liderlerinin ve parti üyelerinin kadın ve erkek politikacılara bakış ve değerlendirme biçimleri de bu durumun somut göstergeleridir.

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyinin göstergelerinden biri şüphesiz siyasal katılımdaki kadın oranıdır. Türkiye, Cumhuriyet'in ilk yıllarında birçok Batılı ülkeden önce kadına seçme ve seçilme hakkını kazandırmış bir ülke olmasına rağmen günümüzde parlamentoda kadın milletvekili oranı son sıralardadır. En yüksek karar alma organı olan parlamentoda kadınların "vitrin" simgesi olduğu yargısı bu çalışmanın temel sorunsalıdır. Bununla birlikte yasama/denetim faaliyetlerinde en çok hangi sorun ele alınmış, bu sorunlar için nasıl çözümler üretilmiş, yapılacak eylem planları nelerdir, vekili olunan Türkiye vatandaşları temsil ediliyor mu yoksa siyasi partinin süreğenliği mi ön planda tutuluyor sorularına da cevaplar bulunmaya çalışılacaktır.

Yasama meclislerinde, kadın milletvekili sayısı yetersizliğinin yanı sıra kadın milletvekillerinin yasama/denetim faaliyetlerine katılımının ne denli etkili olduğunu sorusu birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu çalışmanın temel amacı siyasette kadının temsili ekseninde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yasama ve denetim faaliyetlerine katılma hakkı kazanan kadın milletvekillerinin görünürlüğünü değerlendirmektir. Bu bağlamda 1 Kasım 2015 – 16 Mayıs 2017 tarihleri arasındaki üç yasama yılını kapsayan 26. Dönemdeki yasama faaliyetleri incelenecektir. Merkez sağdan olan AKP'nin ve merkez soldan olan CHP'nin Kadın Milletvekillerinin yasama faaliyetlerindeki etkililiği çözülmeye çalışılacaktır. AKP ve CHP'nin örneklem seçilmesindeki en önemli sebep ideolojileridir. Türkiye Cumhuriyetinin ilk siyasi partisi olana CHP sosyal demokrat/demokratik sol ideolojisindedir. AKP ise kendini daha önce literatürde rastlanmamış “Muhafazakâr Demokrat” ideolojisinde olarak tanımlar. Bu minvalde çalışma; siyasi ideolojinin kadının siyasi katılımdaki önemini vurgulamak açısından anlamlı olacaktır.

Sınırlılık olarak 26. Dönemin belirlenmesindeki temel amaç “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” öncesindeki son dönem olmasıdır. 16 Nisan 2017'de yapılan anayasa değişikliği referandumuyla dünyada çeşitli biçimlerde uygulanan ve başkanlık sistemi olarak tanımlanan yönetim sisteminin, Türkiye'nin yeni hükümet sistemi olarak uygulanmasıdır. Anayasanın 104. maddesi ile Cumhurbaşkanına çok sayıda atama yetkisi ve idareye ilişkin kararname çıkarma yetkisi verilmiştir(www.tbmm.gov.tr).

Namık Kemal Öztürk “*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Temel Dinamikleri*” adlı makalesinde değişen sistemle birlikte Cumhurbaşkanı yetkisinin artacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Yeni sistemin en önemli dinamiği Cumhurbaşkanı ile meclis çoğunluğunun aynı partiden olması üzerine inşa edilmiş olmasıdır. Çünkü böyle bir sistemde Cumhurbaşkanı hem rahatça kararname çıkaracak hem de istediği yasaların meclisten geçmesini sağlayacaktır. Bu durumda yasama ve yürütme arasında anayasada öngörülen katı ayrılığın bir anlamı kalmamakta, yasama ve yürütme özdeşleşmektedir.(Öztürk, 2019)

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'yle milletvekillerinin siyasi hareketliliğinin azalması sorunsalı doğrultusunda 26. Dönemdeki yasama faaliyetlerini incelemek, çalışma açısından daha verimli olacaktır.

Bu çalışmada farklı disiplinlerce de başvurulan içerik analizi yöntemi kullanılacaktır. Kaynak olarak TBMM'nin web sitesinde yayımlanan 26. Dönem yasama faaliyetleri tutanakları incelenip, AKP ve CHP kadın milletvekillerinin söylemleri içerik analiz yönteminden faydalanılarak yorumlanacaktır.

2. SİYASET VE SİYASAL KATILIM EKSENİNDE KADIN

2.1. Siyaset ve Siyasal Katılım

Siyaset yapısı gereği, birçok yaklaşımı içeriğinde barındıran, çok boyutlu bir alandır. Birey-toplum, birey-devlet ilişkileri, devlet yapısı, iktidar, yönetim şekli, adalet, eşitlik, özgürlük, ideoloji vb. kavramları da içeren siyaset, bireylerin sorunlarını, toplumsal ilişkileri, siyasal sistemi ve işleyişini ele alan bir disiplindir. TDK’da “Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış” olarak ifade edilen siyaset kavramı Arapça’da “seyislik” anlamına gelirken, Batı dillerinde Yunanca, her biri bağımsız devlet olan “Polis” kelimesinden gelmektedir.

Siyasetin alan ve süreç bakımından geniş yaklaşımlar içeren bir kavram oluşu ve yaşanan dönemlerin farklılığından dolayı, literatürde birçok tanımla karşılaşmaktayız. Siyaset kavramının değişik tanımlarına bakılacak olduğunda kişisel bakış açılarındaki farklılıkları görmek mümkün olacaktır.

Siyaset, en genel ifadeyle toplumu yönetme sanatı olarak tanımlanabilir (Kongar, 2010). Öztekin (2000, s.2) de benzer bir tanımlama yaparak, siyaseti toplumsal birliği, bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlar yerine genel çıkarları gerçekleştirerek toplumun iyiliğini düşünmek, olduğunu ifade etmiştir. Buna göre, siyaset toplumsal çıkarları gözeten ve uzlaşmacı bir olgudur. Merkl ise, siyaseti kısaca, “insanın içinde yaşadığı topluma kendi toplumsal görüşleri doğrultusunda bir düzen verme süreci” olarak tanımlamaktadır (Merkl’den aktaran Dalkıran, 1995, s.36). Kongar, Öztekin ve Merkl’in bakış açılarından yola çıkarak, günümüz siyasi düzleminde bireysel çıkarların geri plana atılıp, toplumsal faydanın öncül alındığı hususu tartışılır.

Bireyler toplumsal varlıklardır. Toplumsal meselelerde ve geneli etkileyen konularda ortak çıkarları gözeterek birlikte hareket etme davranışı benimsemeleri gerekir. Habermas’e göre siyaset; toplumsal ilişkiler kurulurken, bireysel ve kolektif kimliklerin birbirlerine bağımlı olarak yaşamak zorunda olduklarını fark ederek, sınırlı da olsa aralarında sorgulama, dayanışma ve tartışma olgularını öne çıkararak etkinlikte bulunma eylemidir (Habermas, 2002).

Bir başka anlayışa göre siyaset, iktidar olmak için gruplar arasında yaşanan çatışma olarak da görülmektedir. Amaç iktidarın kendi kural ve pratiklerini benimsetmesidir. Kapani (2009, s.142), siyaseti aynı toplumda yaşayan insanlar arasında yaşanan çatışma,

mücadele ve kavga olarak tanımlarken, aynı zamanda olması gerekenin toplumsal bütünlüğü sağlamak ve özel çıkarlara karşı toplumsal çıkarların gözetmek olduğunu savunur. Emre Bağce “*Siyasette Paradigma Değişimi, Siyasal Katılım Ve Gençlik*” adlı çalışmasında konuyu şu şekilde ele almıştır:

“Siyasetin çatışmacı algılanışı; güç ve paylaşım mücadelesi şeklinde tanımlanışı Machiavelli ve Hobbes’un derin izlerini taşır. Machiavelli Prens’te “amaca giden her yol mubahtır” görüşünü dile getirerek, ahlak ve siyaset arasındaki köprüleri koparmıştır. Hobbes ise, “insan insanın kurdudur” önermesi ile modern kapitalist çağın hakim düşüncesini ortaya koymuştur. Machiavelli ve Hobbes aslında kendi zamanlarının içinde yaşadıkları dönemin egemen siyasal rasyonelliğine tercüman olmuşlardır. Ahlaki ve insani kaygılardan sıyrılmış yalnızca tahakküm ve başarıya odaklanmış olan araçsal siyaset anlayışı sonuçta mutlakiyet yönetiminin en önemli payandası olmuştur. Bu siyaset anlayışı ile pozitivist felsefe arasında da ciddi yakınlıklar söz konusudur. Pozitivizm insanı ve toplumu şekillendirilecek birer nesne olarak görmüş ve insanların iradelerini, taleplerini, tercihlerini yok sayarak, onları kendi istediği kalıplara sokmaya çalışmıştır. Bu yaklaşım, farkında olarak veya olmayarak kendini despotizm, paternalizm ve otoriterizm olarak ortaya koymuştur. Kuşkusuz, bu siyaset anlayışının önemli öğelerinden biri de elitizm olmuş; bunun sonucunda, çoğunluğun dışlanması ve aşığılanması olağan sayılmıştır. (Bağce, 2008)

David Easton siyaseti maddi ve manevi değerlerin otoriteye dayalı olarak dağıtılması süreci olarak tanımlarken (Özkan, 2007, s.14) Wolton (1991, s.45) ise siyasetin yapılabilmesi için meşru bir alan gerekliliğine vurgu yapmıştır. Wolton, siyasal aktörler olan politikacıların, gazetecilerin ve kamuoyunun söylemlerinin karşılıklı tartışıldığı “mübadele” edildiği bir meşru alanın olması gerektiğini belirtmekte ve siyasetin ancak böyle bir alanda yapılabileceğine değinmiştir.

Siyaseti topluluk halinde yaşayan insanları yönetebilme çabası olarak gören bir başka görüşe göre, siyaset kavramının gelişmesi binlerce yıl boyunca sürmüştür. Yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve yönetim gücünün elde tutulmasında büyük rol oynamıştır (Kılıçaslan, 2008, s.8). Yine siyaseti en geniş anlamı ile toplumların iktidar olma eylemlerini düzenleyen genel kuralları koymak, korumak ve değiştirmek için sürekli olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlerin bütünü olarak Heywood (2006, s.22) tanımlamıştır.

Dar anlamda, yönetmek ve idare etmek anlamına gelen siyasetin, toplumsal hayatın hemen hemen her alanına nüfuz etmesi; sosyal bilimler aracılığıyla siyaset biliminin, felsefe aracılığıyla da siyaset felsefesinin konusunu oluşturmuştur. Teorik ve pratik çerçeve kazanan siyaset bütün bu kapsayıcılığına rağmen birey ve toplumun üstünde veya onlardan bağımsız değildir. Bu bağlamda siyasetin özünde birey vardır. “İnsan iradesi” ve/veya “insan amaçlarının yaşama geçirilmesinin” olduğu söylenebilir.

Genel olarak bakıldığında siyasetin özünde birey olduğu görülmektedir. Demokrasiye, birey ve devlet ilişkisinin en sağlıklı şekilde yönetilebilmesinde ihtiyaç vardır. Bu ortamın sağlanması için “siyasal katılım” kavramının öneminin altı çizilmelidir.

Siyaset bilimi ile birlikte varlığını gösteren siyasal katılım Türk Dil Kurumu tarafından “bireylerin ve toplumsal kümelerin içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin yönetiminde, görev almak, seçmek, seçilmek, örgütlenmek, görüş açıklamak vb. yollarla katkıda bulunması” (BSTS/Toplumbilim Terimleri: 1975) olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilimlerin diğer alanlarında olduğu gibi, siyasal katılımın da tek ve ortak bir tanımla ifade edilmesi mümkün değildir.

Kalaycıoğlu siyasal katılım kavramının siyaset bilimi yazınına girdiği ilk günden bu yana siyasal bilimciler için popülerliğini koruduğunu ve birçok araştırmaya konu olduğundan bahsetmiştir(Kalaycıoğlu, 1983, s.9). Yönetilenlerin yönetim sürecini etkilemeleri olarak da ifade edilen siyasal katılımı benzer bir tanımla Kışlalı (2003, s.219) yurttaşların devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemleri olarak, yapmıştır. Kapani (2001, s.130) ise kavramın toplumdaki bireylerin siyasal sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını etkileyen bir olgu olarak görmektedir.

Taşdelen, Kapani'nin yaptığı tanımlamaya ek olarak katılımında bulunacak bireylerin bilgi düzeylerine dikkat çekerek; siyasal katılım kavramı, vatandaşların siyasi hayatta aktif ve karar alma sürecinde etkili olacak şekilde; mahalli ve ulusal düzeyde bilgi sahibi olması, tutum geliştirerek, davranışlarda bulunması anlamına gelmektedir, şeklinde tanımlamıştır (Taşdelen, 1997, s.166).

Bu tanımlamalardan yola çıkarak siyasal katılımın ilgilenme, önemseme, bilgilenme ve eylemde bulunma gibi çeşitli boyutlarının olduğunu söyleyebiliriz (Dahl, 1963, s.57). Turan siyaset olgusunu daha iyi anlayabilmek için; siyasal katılım tanımı yapılırken kişilerin, siyasal olana duydukları ilgi, siyasal olana ilişkin bilgi düzeyleri ve siyasal tutumlarının da göz önünde tutulmasının gerekliliğinin altını çizmiştir (Turan, 1986, s.67-69).

Barber, kavramı “biz duygusuyla hareket eden kitlelerin birtakım olguları birlikte paylaşması, tartışması ve birbirine katkıda bulunması” olarak yorumlamış kavramın demokrasi temelli bir ilke olduğundan, katılımcı bireylerin aslında kendi kendilerini yöneterek bireyin kendinin siyasetçi olduğunu iddia etmiştir (Barber, 1995, s.195-200).

Özkan, siyasal katılımı “bireysel özgürlüğü artıran ve eşitliği sağlayan bir araç” olarak nitelemektedir. O’na göre siyasal katılım neticesinde bireyler siyasal otorite karşısında kendilerini güçlü ve daha eşit hissederek (Özkan, 2010, s.213), kendileriyle ilgili olan ve kendilerini bağlayan karar süreçlerine katılma imkânı bulabilmektedir (Özkan, 2004, s.90). Özkan kavramı katılımcı demokrasi bağlamında ele alarak, halkın siyasete katılabilmek adına daha fazla yol ve seçenek kullanabildiğinin altını çizmiştir.

Siyasal katılımı bir siyasal davranış olarak ele alan Kalaycıoğlu, Dursun ve Baykal kavramın, siyasal kararları etkilemede, katılımcı bireylerin davranış ve eylemlerinin etkili olduğu düşüncesinde benzer tanımlamalar yapmışlardır. Dursun’a göre siyasal katılım, siyasal toplumun üyelerinin, yerel ve ulusal yöneticileri belirleme ve onların, seçmenlerin talep ve çıkarları doğrultusunda karar almalarını sağlamaya yönelik sergiledikleri her türlü davranış ve eylemlerdir (Dursun, 2012, s.234). Kalaycıoğlu (2013, s.1) “bu davranış düşünsel süreçlerin etkisi altında oluşan özgür ve özgün iradeye dayalı bireysel bir eylemdir” diyerek bireylerin bilinçli bir şekilde kendi lehine kararların alınması için öznel davranışlar sergilediğinden bahseder (Kalaycıoğlu, 1984, s.199-200).

Nie, Verba ve Converse kavramı açıklarken farklı bir olgudan bahsetmişler ve siyasal katılımı, “vatandaşların hükümet yetkililerinin seçimini ve onların yaptıkları işleri doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler” olarak tanımlamışlardır. (Nie vd., 1989, s.1).

Siyasal katılım tanımları farklılık gösterse de “bireylerin siyasi otoriteleri etkileme istekleri” olarak temellendirildiği görülmektedir. Dursun etkileme isteğinin bir eyleme dönüşebilmesinin, siyasal otoritelerin alacağı kararların kendi geleceklerini etkileyeceğinin bilincinde olan vatandaşların oynayacakları roller ve ortaya koyacakları davranışlar ile siyasal sistem ve karar alma mekanizması üzerinde bir etki meydana getirebileceklerine inanmalarıyla mümkün olacağını ifade etmiştir. Zira Dursun’a göre inanma ediminin yokluğunda bireyler hiçbir eylem ve davranışta -dolayısıyla siyasal katılımında- bulunmayacaklardır (Dursun, 2012, s.233).

Siyasal katılımı, siyasi bir davranış olarak gören Baykal’a göre “siyasal davranışlar sadece organizmanın tabi olduğu, siyasal dürtüler ile sahip olduğu siyasal ön yönelimlerin bir fonksiyonu halinde ortaya çıkar.” Baykal’ın altını çizdiği bir diğer durum ise sosyal davranış özelliklerinin, siyasal davranışlar için de geçerli olduğudur. Bu bağlamda toplumsal hayatta aktif olan kişiler siyasal hayatta da aktiftirler ve yüksek siyasal katılım gösterirler, iddiasında bulunmuştur (Baykal, 1970, s.29-30).

Bireyler, siyasal katılma eyleminde bulunarak, toplumsal yaşamı ve kendi yaşamlarını ilgilendiren konularda doğrudan veya dolaylı olarak görüşlerini bildirip, çözümler üretip, eleştiri haklarını kullanırlar.

2.2. Siyasal Yaşamda Kadın

Bireyin, yaşadığı ülkenin anayasası tarafından vaat edilen haklardan faydalanabilmesi için o ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olması gerekir. Düşünce özgürlüğü, mülkiyet hakkı ve bedensel dokunulmazlık bireyin temel insan haklarıdır ve devlet tarafından korunur. Bu haklardan biri de seçme ve seçilme hakkıdır. Günümüz demokratik ülkelerinde siyasal katılım, seçme ve seçilme yöntemi ile daha etkili ve verimli gerçekleşmektedir. Siyasal katılımda kadın/erkek ayrımının net ifade edilebilmesi için kadın/erkek algısına değinmek yerinde olacaktır.

Kadınlık ve erkeklik benzer kavramlar olsa da içeriğinde farklı rolleri taşımaktadırlar. Eşbah kadın kavramının; ataerkil düzene geçişle birlikte ve tek tanrılı dinlerin de desteklediği bir şekilde hep erkeğe göre anlatılmış ve tanımlanmış olduğuna dikkat çekmiştir (Eşbah, 2006, s.35). Millett (1987, s.49) kadın ve erkek arasındaki farkları; erkeklerde zekâ, güç, saldırganlık ve etkenlik; kadınlarda ise iffet, güçsüzlük ve edilgenlik olabileceği şeklinde ifade etmiştir.

Kadının ötekileştirildiğini vurgulayan Beauvoir, erkek egemen toplumlarda erkeğin her alanda ve her zaman güçlü, başarılı ve özgür olduğunu kadının ise erkeğine her koşulda itaat etmekle yükümlü, kendini özne olarak gerçekleştiremeyen bir nesne olarak, tanımlandığını ifade eder (Beauvoir, 1972). Erkek akıllı ve gücü temsil ederken, kadın duygusallığı ve zayıflığı sembolize eden ev işlerini ve çocuk bakımını üstlenendir.

Toplumsal hayatta, kadın ve erkek arasındaki farklılık ilkel toplumlardan bugüne uzanmıştır. Yerleşik düzene geçişle birlikte özel mülkiyet gelişmiş, daha önceki dönemlerde toplumsal hayata erkeklerle beraber eşit olarak katılan kadının yeri değişmiştir. Türkiye gibi, cinsiyet eşitsizliği sorununun çözümlenemediği toplumlarda kadın sosyal ve siyasal alanda geri planda kalarak, ikincil konuma geçmiştir.

Sosyal bilimlerde sıkça karşımıza çıkan kamusal alan ve özel alan ayrımı hakkında birçok açıklama yapılmıştır. Jürgen Habermas konuyu “özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdikleri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları süreç,

araç ve mekanların tanımlandığı hayat alanıdır” olarak ele almıştır (Habermas, 2003). Marshall ise bu ayrımı; ev ile işin ayrılması ve cinsiyetlere göre belirlenmiş bir iş bölümünün temeli olarak görmektedir (Marshall, 1999, s.381).

Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından kadın özel alanla ilişkilendirilirken, erkek kamusal alanda konumlandırılmıştır. Althusser’in devletin ideolojik aygıtları olarak tanımladığı siyasal, dinsel ve kültürel kurumlar ataerkil sisteme uygun şekilde inşa edilmiştir (Althusser, 2016). Cinsiyetler arasındaki eşitsizlik, erkeğin üstünlüğünü meşru kılarken kadının ortak yaşam alanından izole edilmesi ve kendini “apolitik” bir düzlemde bulmasına neden olmuştur.

Özel alanda sınırlı kalan kadın, siyasette de temsil eksikliği yaşamıştır. Kadınların duygusal ve zayıf olduğu düşüncesinden yola çıkan ataerkil sistem siyasal alanda kadının meşruiyetini engellemiştir. Eğitimi, kariyeri, bilgi ve becerileri ne olursa olsun kadının bulunduğu konum onun siyasi arenadan uzak tutulmasını öncelemiştir.

Siyasi arenada kadın temsili sorunu demokrasinin beşiği varsayılan Antik Yunan’da karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda da değinildiği üzere kadının kamusal alana elverişli olmadığı düşüncesi hakimdir. Kadınları, köleleri ve çocukları siyasetten dışlayan bir demokrasi anlayışı mevcuttur. Demokrasinin gereği olan yurttaşlık ilkesi sadece erkek bireye verilen bir unvandır ve kadınlar yıllarca yurttaş kabul edilmemişlerdir.

18. yüzyıla gelindiğinde kadının toplumsal rolleri sorgulanması beraberinde itirazları da getirmiştir. Eşitlik, özgürlük ve kardeşlik gibi insan hakları için mücadele etmek için ilk kez kitlesel olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. 1789’da Fransız Devrimi’nin ardından yayımlanan “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi” nin cinsiyet eşitsizliğini devam ettirmesi ve bildiride geçen “insan” kavramının kadını kapsamaması nedeniyle kadınlar yeniden hak mücadelesine girmişlerdir. Berktaş bu ilk siyasal mücadeleyle ilgili, devrimin öncü ve etkin kadınlarından Olympe de Gouges’un, “Erkek ve Yurttaş Hakları Bildirgesi”ne cevaben yazdığı “Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi” nedeniyle 1793’te giyotine mahkum edildiğinden bahseder. Mahkeme, idam gerekçesini şöyle açıklamıştır: “Kendi cinsine yaşayacak şekilde politikayla ilgilendiği için ve ölümü diğer kadınlara ibret olsun diye” (Berktaş, 2019).

Sonraki yıllarda da kadınların eşit haklar için mücadeleleri devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı’yla erkeklerin cepheye gitmeleri, fabrikalarda kadınların çalışmasına yol açmıştır. Ev içinden çıkıp, kendini kamusal alanda bulan kadın bu kez de erkeklerle aynı işi

yapmalarına rağmen daha düşük ücret aldıklarını görmüşlerdir. Feministler verilen mücadeleler neticesinde 1918'de Versailles Antlaşması ve Milletler Cemiyetine “eşit işe eşit ücret” ilkesinin de yer almasını başarmışlardır. Savaş sonrası erkeklere iş istihdamı sağlamak için kadınlar kamusal alandan, özel alana, ev içine gönderilmeye çalışılmıştır.

19. Yüzyıl sonu, 20. Yüzyıl başlarında yaşanan feminizmin ilk dalgasının etkisiyle ilerleyen yıllarda kadınlar mücadelelerine devam etmişlerdir. Değişen ve gelişen dünyada, sosyal, ekonomik ve siyasal alanda yenilenen haklardan faydalanabilmek için harekete geçmişlerdir. Kadınlar, ataerkil sistemin kadına karşı gösterdiği negatif ayrımcı yaklaşım nedeniyle siyasal katılımında etkin olamamışlardır.

Bugün hala kadının siyasal katılımında erkekler ile eşit düzeyde olduklarından bahsedilemez. Norris; kadınların yeterince temsil edilememesinin nedenlerini açıklarken, “seçim yasaları, seçim sistemini, yasal cinsiyet kotalarını, kadınlar için ayrılmış koltuk sayısını, parti adaylarının ve seçicilerinin karşılaştıkları teşvik edici önlemleri gibi konuları içerir. Kültürel modernizasyon, evde, işte ve kamusal alanda cinsiyet eşitliğine yönelik geleneksel ya da eşitlikçi diğer tutumlarla özellikle politik lider olarak kadınların rollerine yönelik tutumlarla ilgilidir” (Norris, 2004, s.182) diyerek ifade etmiştir.

Bugün pek çok ülkede kadınlar siyasal temsil sorunu yaşamaktadır. Kadınların siyasal yaşamda gereğince temsil edilmelerini sağlayacak destek politikaları oluşturulmakta; uluslararası sözleşmelerle “cinsler arası eşitlik”, “pozitif ayrımcılık” ve “özel önlemler” kavramları ulusal hukuk düzenlemelerine aktarılmaya çalışılmaktadır (Çakır, 1996, s.19).

2.3. Cumhuriyet Döneminden Bugüne Kadının Siyasal Yaşamı

Türkiye’de kadının toplumdaki konumunun sorgulanması ve beraberindeki tartışmalar Tanzimat dönemi ile kendini göstermiştir. Eşitlik ve özgürlük ideallerinin kazanımları için verilen mücadele hemen hemen her toplumda benzer süreci izlemiştir. Bu dönemde aydın ve reformist erkekler de kadınları ilgilendiren konularda destek olmuşlardır. 1841’de kadınlara kadı önünde evlenme hakkının verilmesi, 1845’de köle ve cariye alımının yasaklanması, 1869’da sübyan adı verilen okullarda kız çocuklarının da erkek çocuklarla eğitim alabilmesi ve kadınlar için öğretmen okulunun açılması gibi yapılan yenilikler toplumsal yaşamdaki değişimi göstermektedir. Osmanlı toplumunda modernleşmenin etkisiyle başlayan bu değişimler, kadınların sadece özel alan içinde anne ve eş olarak tanımlanmış yaşamlarına itiraz etmeleriyle daha da artmıştır. Göle’ye göre modernleşme

düşüncesinde kadın merkezi bir konumdadır. Batıcılar için evrenselciliğe ulaşmanın tek yolu kadının özgürleşerek toplumsal gelişmenin sağlanması ve cinsiyet eşitliğidir. İslamcılar için ise, kadının özel yaşamın dışına çıkması ahlaki bir kaybediş olarak değerlendirilmektedir (Göle, 1992, s.17-18).

Kamusal alanda görünürlük kazanan kadının konumu modernleşmeye paralel olarak değişmeye başlar (Çakır, 1996, s.22). Toplumsal yapıya karşı hak ve özgürlük taleplerini savunan kadınlar, II. Meşrutiyet döneminde 1908’de ilk kadın derneğini kurmuşlardır. Kısa sürede artan dernekler, eğitim, kültür, ekonomi ve kadın hakları konularında çalışmalar yapmışlardır. Kadınlar birçok konuda hak ve taleplerini basın yoluyla da duyurmuşlardır. Bu yayınlarda evlilik, çocuk bakımı, sağlık konularının yanı sıra edebiyat, siyaset, tarih, ahlak ve sanat konularına da değinmişlerdir. İlk kadın roman yazarı Fatma Aliye Hanım 1892 yılında “*Ünlü İslam Kadınları*” adlı kitabını yayımlamıştır. 1913’te kurulan Müdafaa-i Hukuk-i Nisvan Derneği tarafından Telgraf İdaresi’ne Müslüman kadınların işe alınması için eylem düzenlenmiştir. 1914’te kadınlar İstanbul Üniversitesinde eğitim hakkı kazanmışlardır (Çakır, 1996). Kadınlar bu dergi ve dernekler aracılığıyla duygu ve düşüncelerini özel alanın dışına taşıyarak, örgütlü mücadelelerini devam ettirmişlerdir.

Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan gelişmeler de Türk kadınının toplumsal hayattaki durumunu etkilemiştir. Kadınlar savaş sırasında cepheye giden erkeklerin yerine boşalan memuriyetlerde görev alarak çalışma hayatına girmişlerdir.

Toplumsal ve ekonomik hayatta mücadele eden, ülkenin bağımsızlığı ve refahı için çalışan, sağlıklı ve eğitilmiş bir neslin yetişmesi için annelik görevini en iyi şekilde yerine getirmek için çaba sarf eden Türk kadını yaşadığı yerin yönetiminde de söz sahibi olmak istemiştir.

Kadınların sosyal ve siyasi alanlarda erkeklerle eşit haklara sahip olma mücadeleleri aşamalı bir şekilde başarı sağlamıştır. 1923’te mecliste kadının temsili konusunda dönemin aydın kişilerinden Tunalı Hilmi Bey kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması hususunda öneride bulunmuştur. Ancak bu adım özellikle şeriatçı kesim tarafından tepki toplamıştır.

İngiltere Türk Dernekleri Federasyonu ve İngiltere Atatürkçü Düşünce Derneği Başkanı Jale Özer “*Osmanlı’da Sayılmayan Kadın, Cumhuriyetle Seçme ve Seçilme Hakkını Elde eden Kadın ve Günümüzde Var Olma Mücadelesi veren Kadın*” konulu verdiği bir demeçte yaşananları şu şekilde dile getirmiştir.

“Tunalı Hilmi Bey, ‘sıralara vurularak ve ahşap yer döşemesinden ayakla çıkarılan gürültüler içinde’ sesini duyurmaya çalışıyor ve Meclis tutanaklarına geçen konuşmasında; “Savaşa katılan analar, erkeklerden daha çoktu... Lütfen ayaklarınızı vurmayınız... Efendiler, ayaklarınızla yere değil, kutsal analarımızın bacılarımızın başlarına vurmuş oluyorsunuz. Sizden rica ediyorum, benim anam, babamdan daha yücedir... Analar cennetten bile yücedir. İzin veriniz, arkadaşlar, sizlerden analara bacılara oy hakkı, seçilme hakkı vermenizi istemiyorum, yalnızca sayılmalarını istiyorum” diyordu. Karşıtçı milletvekillerinin başında yer alan Eskişehir Milletvekili Emin Bey, Tunalı Hilmi Bey’i; ‘böyle düşünce olmaz, dinsel yasaya saygı göster, milletin duyarlılıklarıyla oynama’ diye tehdit ediyor, Konya Milletvekili Vehbi Bey ise, ‘bizim memleketimize Bolşeviklik daha girmedi, Hilmi Bey’ diye bağırarak sert tepki gösteriyordu. Seçim Yasası, kadın nüfusu değerlendirme dışı bırakarak kabul edildi ve tartışma 1923 yılı için bitmiş oldu” (www.londraposta.com).

Nitekim Kurtuluş Savaşı’nda üstlendikleri görev ve fedakarlıklarına rağmen kadınların da memleket meselelerinde söz sahibi olması düşüncesi çoğunluğun tepkisine sebep olmuştur. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı konusu, bu konuşmaların ardından, gündemden kalkmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk 21 Mart 1923 tarihinde yaptığı bir konuşmada, kadınların siyasi hayata katılmalarını daha da isteklendirmiştir. Mustafa Kemal Atatürk konuşmasında düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu son senelerin inkılâp hayatında o hummalı fedakârlıklarla dolu mücadele hayatında, milleti ölümden kurtararak istiklâle götüren azim ve faaliyet hayatında her millet ferdinin çalışması, gayreti, himmeti, fedakârlığı vardır. Bu arada en çok tebcil ile yâd olunacak, daima şükran ile tekrar edilecek bir himmet vardır ki o da Anadolu kadınının göstermiş olduğu çok ulvi, çok yüksek, çok değerli fedakârlıktır. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir milletinde Anadolu köylü kadının üzerinde kadın çalışmasını zikretmek imkânı yoktur. Dünyada hiçbir milletin kadını “Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi zafere ve kurtuluşa götürmekte Anadolu kadınından daha fazla çalıştım” diyemez... Memleketin asıl varlığını hazırlayan kadınlarımız olmuş ve kadınlarımız olmaktadır. Kimse inkâr edemez ki bu harpte ve ondan evvelki harplerde milletin hayat yeteneklerini tutan hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, mahsulâtı pazara götürerek paraya çeviren, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber, sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin mühimmatını taşıyan hep onlar, hep o ulvi, o fedakâr, o ilahi Anadolu kadınları olmuştur. Binaenaleyh hepimiz bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle ebediyen taziz ve takdis edelim.”

Mustafa Kemal Atatürk’ün bu konuşmasından kısa bir süre sonra kadınlar, 15 Haziran 1923’te Nezihe Muhiddin’in başkanlık ettiği “Kadınlar Halk Fırkası”nı kurmak için harekete geçmişlerdir. Siyasi manada ilk örgüt sayılabilecek fırkanın nihai amacı öncelikli olarak kadınların eğitim, aile hukuku ve çalışma hayatında bilgilendirilmesidir. Konuya dair şu şekilde açıklama yapılmıştır.

“Muhterem heyetin her şeyden evvel emeli kadınlık âlemini bu harekete muktedir bir dereceye terfi ettirmek ve bilhassa memleketin içtimai ve iktisadi terakki gayelerinin tahakkukunu temin etmektir. Bunun için bidayette kadınları tenvir, onları müstakbel vazifelerine ihzar etmek arzusundadır. Bu vazifeler ise evvela analık ve sonra da aile kadını vazifeleridir” (Toprak, 1988).

Kadınların siyasi parti kurma haklarının olmadığı gerekçesi ile dilekçelerinin kabul edilmediğini belirten Nezihe Muhiddin “Kahvehane köşelerinde miskinane esrar çeken birine verilen bu hak, kendini müdrik, tahsilli mükemmel bir kadından esirgenebilir mi?” (Çakır, 1992) diyerek maruz bırakıldıkları durumu sorgulamıştır. Muhiddin bu yorumunda cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekmiştir. Seçme ve seçilme hakkına sahip olabilmenin en temel şartlarından birinin erkek olmak gerekliliği dönemin kadın algısını göstermektedir. Fırkanın tüzüğü değiştirilerek 7 Şubat 1924 tarihinde Türk Kadın Birliği adını almıştır. 1935’te 18 kadının milletvekili seçilerek ilk kez meclise girmesi sonucunda dernek kapatılmıştır. 1949’da tekrar açılan Türk Kadın Birliği günümüzde çalışmalarını devam ettirmektedir.

Kadın hakları konusunda Cumhuriyet döneminde köklü değişimler gerçekleşmiştir. Osmanlı toplumunda birçok hakkını kaybeden Türk kadınının yeniden eski konumuna kavuşması adına önemli adımlar atılmıştır.

17 Şubat 1926’da Türk Medeni Kanunu’nun kabulü, hukuki alanda yapılan en önemli kazanımlarından birisidir. Medeni Kanun’un kabulü ile ailede kadın erkek eşitliği sağlanmış, resmi nikâh zorunluluğu ve tek eşle evlilik esası getirilmiş, kadınlara istedikleri meslekleri seçebilme hakkı tanınmış, miras, boşanma gibi konularda da kadın erkek eşitliği sağlanmıştır. Medeni Kanun ile Türk kadınının sosyal alandaki hakları yasalarca güvence altına alınmıştır. Buna karşılık kadınlar siyasi haklarına 1930 yılında kavuşmuştur.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verilmesinde, bu dönemdeki kadınların mücadeleleri etkili olmuştur. Cumhuriyetin siyasal ve yönetsel politikalar açısından kurumsallaştığı 1930’lı yıllarda kadınlar siyasal kazanımlar elde etmek için zorlu mücadele vermişler ve nihayetinde 3 Nisan 1930 yılında Belediye Kanunu’nun kabul edilmesi ile ilk somut adım atılmıştır. Kanunla, kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Çok sayıda kadın belediye meclisine girmiştir. Artvin ili Yusufeli ilçesine bağlı Kılıçkaya Beldesinde Sadiye Hanım başkan seçilirken, ilk kadın belediye başkanı ise 1950 yılında Mersin ilinde Müfide İlhan olmuştur.

5 Aralık 1934'te 2599 sayılı bir yasayla 1924 Anayasası'nın "18 yaşını bitiren her erkek Türk Mebusan intihabına iştirak etmek hakkına sahiptir." diyen 10. Maddesi ile "Otuz yaşını ikmal eden her erkek Türk Mebus intihap edilme salahiyetine sahiptir." diyen 11. Maddesi değiştirilerek yerine, "Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk Mebus seçmek hakkına haizdir." ve "Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk Mebus seçilebilir." maddeleri getirilmiştir. Seçme ve seçilme konusunda kadın erkek eşitliği hukuken sağlanmıştır.

TBMM'nin 5. döneminde 18 kadın milletvekili ile meclise girebilmişlerdir. 1935 yılı seçim sonuçlarına göre, TBMM'ye 17 kadın milletvekili girmiştir. 1936'da yapılan ara seçimde de Hatice Özgener Çankırı'dan milletvekili seçilmiştir. Böylece TBMM'deki kadın milletvekili sayısı 18 olmuştur (www.ysk.com).

Cumhuriyet'in ilk kadın milletvekillerinden olan Fatma Memik 1935 seçimi öncesinde yaptığı bir söyleşide şunları söylemiştir:

"Cumhuriyetin verimli kaynağının nurlu ışığını saçan Atatürk'ün Türk kadınlığı arasından beni seçip ulusal bir vazifeye davet edeceğini meslekî didişmelerim arasında aklıma getirmezdin. Yurdun her meslekî branşında yüz ağartarak çalışan kadınlık camiasının bu uğurda da yapabileceği birçok işler olduğunu, ulu önder, uzağı gören kıymetli bakışlarıyla dünyaya tanıttı. Meslekî yolumda sarsılmaz bir aşk ile çalışan ben, ulu Atatürk'ün göstermiş olduğu bu yüksek seçimin büyüklüğü karşısında saygılarımla eğilir, memleketin gözbebeği olan C.H. Fırkasının bir namzedi olarak ulu Atatürk'ün ve kıymetli fırkamızın çizdiği yolda yürüyeceğimi söylemeyi bir vazife olarak tanırım" (Duroğlu, 2007, s. 84)

Konan'ın da değindiği üzere, 1934 yılında dünya genelinde kadının seçme ve seçilme hakkının verildiği ülke sayısının 28 olması düşünüldüğünde, Cumhuriyetin ilanının Türk kadınının kazanımlarında önemi büyüktür (Konan, 2011, s.169). Öyle ki Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını kazandığı tarihte, Batı ülkelerinin birçoğunda kadınlar bu hakka sahip değillerdi (Kili, 2002, s.325). Türk kadınının mücadelesi ve ısrarlı tutumu neticesinde seçme ve seçilme hakkına Fransa'dan (1944), Japonya'dan (1945), İsviçre'den (1971) önce, Yeni Zelanda'dan (1893), Avustralya'dan (1894-1908), Finlandiya'dan (1906), Norveç'ten (1913), Danimarka ve İzlanda'dan (1915), Rusya ve Hollanda'dan (1917), İngiltere, Almanya, Avusturya, Letonya, Polonya ve Estonya'dan (1918), Arnavutluk, Çekoslovakya ve ABD'den (1920), Azerbaycan, Ermenistan ve İsveç'ten (1921), Moğolistan, Tacikistan, Kazakistan, Türkmenistan, Ekvator, Romanya, Güney Afrika, İspanya, Şili, Portekiz, Uruguay, Tayland, Brezilya'dan (hepsi 1924-1933 arası) sonra kazanmıştır (tr.euronews.com).

Kadınların siyasal alanda kazandığı bu zafer dönemin Türk basınında da yer almıştır. Birçok gazetede kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkı ile ilgili haberlere yer verilmiştir. 10 Aralık 1934'te Cumhuriyet gazetesi Atatürk'ün büyük gönencini yayınlamıştır. Atatürk yayınladığı gönençte şunları söylemiştir:

“Erdemli kadınlarımızın sayılabilecek seçimine girmelerinden dolayı ülkenin bütün kurumlarından, yer yer toplantılarından telyazıları aldım. Gösterilen duygulardan gönencim büyüktür. Türk kadınlığının yeni girdiği siyasal alanda da değerli işler başarmasını dilerim” (Cumhuriyet, “Atatürk'ün Büyük Gönenci”, 10 Aralık 1934).

Tek partili dönemde TBMM de yer alma hakkı kazanan kadınlar, 1935 yılı seçimlerinde elde ettikleri siyasi başarıyı, çok partili dönemde sağlayamamışlardır. Tekeli bu durumu; tek partili dönemde kadın milletvekillerinin sayıca çokluğunun onun “demokrasi simgesi” olarak tanımlanması olarak yorumlamıştır (Tekeli, 1982, s.291).

Dönemin iktidar partisi Demokrat Parti ve CHP kadın konularına eğilmemiştir. Ancak CHP'nin 1954 yılında başlattığı oluşumla kadınlar gruplar halinde partilerde aktif olarak çalışmışlar yine de böylesine faaliyetlerin yaygınlaşması 1960 sonrasında mümkün olmuştur (Güneş-Ayata, 1998, s.238).

Arat (1988), 1980'e kadar meclise giren kadınların konuşmalarını incelemiştir. Arat incelediği dönemlerde, kadın milletvekillerinin en önemli özelliğinin, kendilerini hemcinslerini “temsil eden” üyeler olarak gördüklerini açıklamaktadır. Meclisteki konuşmalarında, kadın diliyle, kadın sorunlarını gündeme getirdiklerini; ayrıca, ülke kadınlarına seslenirken bir yandan da erkek meclisine olan şükranlarını her fırsatta ifade ettiklerini belirtmektedirler. Arat'a göre, bu kadınlar, siyasal yaşamda tecrübeli erkek politikacılar karşısında çekingen ve kuşkuludurlar. Bu dönem kadın milletvekilleri, kendilerini siyasal yaşamda tepeden inme bir şekilde görmelerinden dolayı, bunu bir kazanım olarak algılayamamışlardır (Arat'dan aktaran Gençkaya, 2011, s.12).

1980 sonrası, küreselleşme sürecinde toplumsal, ekonomik ve siyasal alanda yaşanan gelişmeler dünya ülkeleriyle paralel olarak, ülkemizde de kadının karşılaştığı sorunlara karşı çözüm arayışı ön plana çıkmıştır.

1981'de yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) kadın haklarının evrensel beyanname niteliğindedir. Sözleşmede kadınlara karşı ayrımcılığın tanımını şu şekilde yapmıştır: “Kadınlara karşı ayrımcılık terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin,

medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir” (www. tbmm.gov.tr).

Türkiye'nin 1985 yılında onayladığı Sözleşme 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme hükmü gereğince ülkemizde kadın politikalarını geliştirmek için 1990 yılında, Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

1990'lara gelindiğinde kadın çalışmaları hız kazanmış, Medeni Kanun'da değişiklikler yapılmış, kadınların siyasette eşit temsiline ilişkin politikalar belirlenmeye çalışılmıştır.

Say'ın ifadesine göre (1998, s.105–110) kadın konusu 1980'lerden sonra partilerin ilgisini çekmeye başlamıştır. O dönemden sonra gerek sol partiler, gerekse sağ partiler tüzük ve programlarında kadın konusunu ya hiç bulundurmamış, ya da genel geçer ifadelerle kadın erkek eşitliği, kadının aile içindeki rolü ve annelik kimliği üzerinden siyaset yapmışlardır. Say, kadın haklarını ihmal etme konusunda sağ ve sol partiler arasında çok fazla fark gözükmemesine karşın, seçim dönemlerinde partilerin mütemediyen karşı partileri suçlayarak kadınlara en çok önem veren partilerin kendileri olduğunu iddia ederek seçim yarışına katıldıklarını belirtmiştir (Say'dan aktaran Türk, 2010).

Toplumsal cinsiyet normlarının şekillendirdiği siyasette kadının varlık mücadelesi yaşama sorunsalı, beraberinde mücadeleyi de getirmiştir. Siyasal yaşamda var olması, erkeklerin lehine olan bu ortamda, daha fazla çalışmalarıyla mümkün olacaktır. Kadınların özel aladaki öneminin, siyasi alana da taşınarak erkeklerle eşit katılım sağlanması önemli olacaktır.

3. AKP VE CHP’NİN KADINA YÖNELİK YAKLAŞIM VE POLİTİKALARI

Siyasi partiler birey, toplum ve devlet kurumları arasında köprü görevi gören demokratik aygıtlardır. Özbudun, partilerin en önemli misyonlarından birisinin, temsilcisi oldukları sınıfın ekonomik ve kültürel menfaatlerini önce birleştirmek, ardında da savunmak olduğu söyler (Özbudun, 1979, s.92). Çünkü siyasi partiler, mevcut sosyal grup ya da sınıfların politik hayattaki yansıması ve temsilcisidir (Vergin, 2004, s.6).

Siyaset cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin yaşandığı, kadının aleyhine işleyen bir alandır. Kadınlar siyasette daha çok oy verme davranışı ile katılım sağlarken, erkeklerin daha aktif olduğunu görülmektedir. Genel bir çıkarım yapılacak olursa kadınlar erkeklere nazaran çok daha az siyasi faaliyetlerde bulunurlar. Siyasetin “erkek işi” olduğuna dair inanış ve tutum güncel siyaset tarafından da desteklenmektedir. Siyasetin yapılış tarzı kadınları bu alandan uzak tutmaktadır.

Köker (2004, s.543) araştırmalarında cinsiyetçiliği kadınların özel yaşamları ile ilişkilendirirken, sosyal ve siyasal alanda kadını engelleyen anlayışın modern politik kavrayış olduğunun altını çizer. Öyle ki bu anlayış kadınları cins olarak toplumsal iktidarın ve mülkiyetin dışında tutmaktadır.

Cumhuriyetin ilanından sonra kadın hakları konusunda birçok gelişme yaşanmıştır. 1926’da ilan edilen Türk Medeni Kanunu ile 1934’te verilen Seçme ve Seçilme Hakkı en önemlileridir. Batılılaşma ve modernleşme sürecinde büyük etkileri olan bu haklar kadınların yeni roller üstlenmesini sağlamıştır fakat cinsiyetçiliğin sebep olduğu daha birçok sorunun göz ardı edilmesine de engel olamamıştır. Arat (1992, s.78-79) bu sorunların ne devlet kanalıyla parlamenter düzeyde ne de kadınlar tarafından toplumdaki gelen istekler olarak sahiplenilmediğinden bahseder.

Çakır’a göre (2001, s.401) Türkiye’de siyasi partiler cinsiyetçi ideolojinin taşıyıcısı ve hatta kurumsal düzeyde en üst üreticisi ve uygulayıcılarıdır. Siyasal partilerin örgüt yapısı, parti tüzük ve programları, siyasal reklamları, siyaset oluşturma tarzı, parti liderlerinin ve parti üyelerinin kadın ve erkek politikacılara bakış ve değerlendirme biçimleri de bu durumun somut göstergeleridir.

Çalışmanın bu bölümünde farklı siyasal kimlik ve ideolojilere sahip Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi’nin kadın politikaları ve söylemlerini bakmak, ilerleyen

bölümler için zemin oluşturacaktır. Öncelikli olarak AKP ve CHP'nin kısaca tarihçelerine ve ideolojilerine, ardından da kadın politika ve söylemlerine değinilecektir.

İki partinin kadın politika ve söylemlerini incelerken parti programları, seçim bildireleri kaynak niteliği taşıyacaktır. Şafak (2007)'in da dediği gibi program partinin siyasi çizgisini, ideolojisini, dünyaya ve Türkiye'ye bakışını yansıtırken, seçim bildirgesi ise iktidara gelirse izleyeceği politikaları, hedeflerini ve bu hedeflere ulaşmak için kullanacağı araçları içermektedir(www.sabah.com.tr). Bu minvalde AKP'nin 2001 de yayımladığı parti programı ile, CHP'nin 2008 Aralık ayında yenileyerek yayımladığı parti programları incelenecektir. Çalışmanın sınırlılığını belirleyen 2015 Kasım Genel Seçiminde yayımlanan seçim bildirelerine ise belli başlıklar çerçevesinde bakılacaktır.

3.1. AKP'nin Tarihi ve İdeolojisine Genel Bakış

1998'de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Refah Partisinin Milli Görüş geleneğinden farklı bir siyasi çizgide yola çıkan ve kendilerini “yenilikçiler” olarak tanımlayan, arasında Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül, Abdüllatif Şener, İdris Naim Şahin, Binali Yıldırım ve Bülent Arınç gibi isimlerin bulunduğu kadro 14 Ağustos 2001 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kurmuştur. AKP kuruluşundan bir yıl sonra 2002'de yapılan genel seçimlerde en yüksek oy oranını (%34,63) alarak iktidar partisi olmuştur. Siyasi yasağı bulunan Recep Tayyip Erdoğan milletvekili olamamış ve 58. Türkiye Hükümeti'ni Abdullah Gül kurmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'nin de desteği ile anayasada değişiklik yapılarak yasak kaldırılmıştır. 8 Mart 2003 tarihinde Siirt'te yapılan seçimler yenilenmiş ve Erdoğan kabineye girebilmiştir. Seçimlerden kısa bir süre sonra Gül'ün istifa etmesiyle dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer 59. Türkiye Hükümeti kurma görevini Erdoğan'a vermiştir.

2002 seçimlerinde Millî Görüş çizgisindeki oylarla merkez sağdaki oyları birleştirerek, seçimlerde büyük başarı sağlayan AKP izlediği siyasetin merkezine Batıyla bütünleşme ve AB'ye tam üyelik hedefini oturtmuştur. AKP'nin kuruluşundan itibaren Erdoğan, topluma kendisinin değiştiği ve “Millî Görüş çizgisini bıraktığı” mesajını vermeye çalışmıştır (Çaha, 2006, s.16). Kendisini İslamcı bir kimlikle tanımlamaktan kaçınan Parti ideolojisini “Muhafazakâr Demokrat” olarak ifade eder.

Muhafazakarlık en dar anlamıyla toplumsal ve kültürel değerlerin muhafaza edilmesini savunan politik bir görüştür. Tanıl Bora'ya göre “Muhafazakarlık kapitalist modernleşme

süreci karşısında, bu sürecin çözdüğü siyasal, toplumsal ve kültürel yapıların ve o yapılara yüklenen anlam ve değerlerin sürekliliği adına gösterilen tepkiye dayanır. Bu tepki yeni olanın mutlak reddi anlamına gelmez; eski ve yerleşik olanın, geleneksel ve kutsalın sürekliliğini modern koşullarda sağlamaya çalışmaktır.” (Bora, 1999, s.54).

Muhafazakarlık temelde ortak görüşler çerçevesinde açıklanırken, farklı toplumlarda farklı modeller ve farklı uygulanma şekilleri gösterebilir. “Fransa’da Devrimin Etkileri” adlı eserin yazarı İngiliz filozof Edmund Burke , muhafazakarlığı düşünce olarak savunan ilk kişidir ve sistemli bir ideoloji oluşturarak Fransız devrimine karşı mücadele etmiştir. İngiltere ABD de yayılan muhafazakarlık ideolojisi, gelenekçi toplum yapısında olan Osmanlı’da da etkili olmuştur. (www.wikipedia.com.tr).

Jön Türkler ve modernleşme hareketlerinin devrimciliğine karşı gelişen muhafazakarlığın temelinde Ziya Gökalp’e göre; “medeniyet-hars (kültür)” ayrımı yatar. Medeniyet “Batı’nın bilim ve teknolojisini alma”, kültür ise “bize ait olan ve din dahil bütün geleneksel değerleri koruma”dır. Cumhuriyet döneminde muhafazakarlık; saltanat, hilafet, tekke ve zaviyelerin kaldırılarak, alfabenin değiştirilmesi gibi devrimci yeniliklerin karşısında varlığını gösterirken 1950’lere gelindiğinde ivme kazanmıştır (Erler, 2007, s.129).

Nuray Mert’e göre muhafazakarlık; düzeni eleştiri ve sorgulamanın dışında tutarken, değişimlerin sarsıcı olmasını önlemek üzere denge sağlamak için kendi fren mekanizmalarını da devreye sokar. Bu bağlamda denebilir ki; Türkiye’de muhafazakâr siyasal çizginin temsil olduğu merkez sağ bu iki boyutu da taşımıştır. Yani hem soldan gelen eleştiri ve sorgulamanın önünü kesmiştir hem de Cumhuriyet devrimlerine karşı tepkileri yumuşatmaya çalışmıştır. (Mert, 2004, s.34).

AKP Genel Başkanı Erdoğan, danışmanlarından Yalçın Akdoğan’a “*Ak Parti ve Muhafazakâr Demokrasi*” isimli bir kitap hazırlatıp, AKP’nin siyasi arenada nerede konumlandığı hakkında bilgi verilmesini sağlamıştır. Kitabın sunuşunda Erdoğan’ın AKP ve Muhafazakâr Demokrasi hakkındaki görüşlerin yer verilmiştir. Erdoğan: “Türk siyasetinde bugüne kadar bir şekilde var olan muhafazakarlık ve demokratiğin siyasal bir kimlik olarak Muhafazakâr Demokrasi şeklinde geliştirilmesi önemli bir adımdır. Her siyaset geleneği zaman tünelinden ve tecrübe süzgecinden geçtikten sonra ortaya çıkmakta; toplumsallaşabildiği ve gerçek hayatla sınanarak halkın kabulüne mazhar olabildiği oranda kalıcılaşabilmektedir.” diyerek daha önce literatürde bulunmayan Muhafazakâr Demokrasi kavramını ilan etmiştir. (Akdoğan, 2004, s.10).

Türkiye siyasetinde yeni kapılara açmaya çalışan ve “Millî Görüş” gömleğini çıkarttığını vurgulayan Parti; “AKP’nin muhafazakâr demokrasi kavramıyla yapmaya çalıştığı, demokrasiye yeni bir tanım veya tür getirmek değil, bu terkip altında kendisine yeni bir kulvar açmaktı. Böyle bir kavram üretmek birkaç açıdan önem taşımaktadır: Siyaseti normalleştirmek ve gerçekçi bir zemine oturtmak, müstakil bir muhafazakâr parti ve kuşatıcı bir siyaset tarzı üretmek” olduğunun altını çizmiştir (Akdoğan, 2004, s.18-19).

Erdoğan, 2003 yılında TBMM’deki yaptığı konuşmasında “Muhafazakar demokrat çizginin muhafazakarlığın genlerine ve tarihi kodlarına uygun şekilde ama siyaset yaptığımız coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanarak ortaya konması Türk siyasetine yeni bir soluk getirecektir.” ifadelerini kullanmıştır (Akdoğan, 2004, s.18-19).

Erdoğan 2005 yılında yapılan başka bir konuşmada “Biz İslamcı bir parti değiliz ve aynı zamanda ‘Müslüman-demokrat’ gibi etiketleri de kabul etmiyoruz” diyerek AKP’nin gündeminin “muhafazakar demokrasi” olduğunu vurgulamıştır. Yine dönemin AKP Genel Başkan Yardımcısı Hüseyin Çelik, “Batı basınında, AK Parti yönetimi isimlendirilirken, bazen maalesef ‘İslamcı’, ‘İlımlı İslamcı’ ve bunun gibi bir dil kullanılmakta. Bu tanımlamalar gerçeği yansıtmamakta ve bizi üzmektedir. AK Parti muhafazakar demokrat bir partidir. AK Parti’nin muhafazakarlığı ahlaki ve sosyal konular ile sınırlıdır” şeklinde açıklama yapmıştır (www.hurriyetdailynews.com).

AKP kuruluşundan itibaren girmiş olduğu altı genel seçimin beşinde (2002, 2007, 2011, Kasım 2015 ve 2018) tek başına iktidar olmuştur. Partinin 2001'deki kuruluşundan itibaren genel başkanlık görevini sürdüren Recep Tayyip Erdoğan’ın 2014 yılında cumhurbaşkanı seçilmesiyle, bu görevi Ahmet Davutoğlu devralmıştır. 7 Haziran 2015’te yapılan genel seçimlerde AKP oy oranında %40,87’ye gerileyerek 2002’den beri süregelen iktidarını kaybetti. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın talimatıyla AKP Genel Başkanı Ahmet Davutoğlu koalisyon hükümeti kurulması için harekete geçmiştir. Muhalefet partilerinden olumlu yanıt alınamaması üzerine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan seçimin tekrarlanmasını istemiştir. Parti tarihindeki en büyük oy oranını (%49,5) beş ay sonra yinelenen 1 Kasım 2015 genel seçimlerde almıştır. AKP, 34’ü kadın milletvekiline ayrılmak üzere TBMM’de 317 koltuk elde etmiştir. 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde yaşanan hayal kırıklığından dolayı Ahmet Davutoğlu’nun istifa etmesi üzerine Binali Yıldırım partinin genel başkanlık görevine seçilmiş ve 24 Mayıs 2016 tarihinde Hükümeti’ni kurarak başbakanlık görevine başlamıştır.

3.2. CHP'nin Tarihi ve İdeolojisine Genel Bakış

CHP, 1923'te "Halk Fırkası" adıyla ilk genel başkanı olan Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde kurulmuştur. 1924'te "Cumhuriyet Halk Fırkası" dokuz yıl sonra 1935'te "Cumhuriyet Halk Partisi" olarak isim değiştirmiştir. Mustafa Kemal Atatürk Halk Fırkası'ndan ilk kez bahsettiği konuşmayı 6 Aralık 1922 tarihinde yapmıştır. Halk Fırkasının bütün sınıfların haklarını, yükselme sebeplerini ve saadetini sağlamak yolunda çalışmalarda bulunacağına da değinen Mustafa Kemal:

"...Milletin her sınıf halkından, hatta İslam dünyasının en uzak köşelerinden bana ebedi olarak iftihar duyacağım şekilde gösterilen teveccüh ve itimada layık olabilmek için en mütevazı bir millet ferdi sıfatıyla hayatımın sonuna kadar vatanın hayrına vakfeylemek emeliyle barıştan sonra Halkçılık esası üzerine dayanan ve Halk Fırkası adıyla siyasi bir fırka kurmak niyetindeyim". demiştir.

Parti ambleminde bulunan altı ok CHP'nin kuruluşundan kısa bir sonra ilke edindiği; "Cumhuriyetçilik", "Halkçılık", "Milliyetçilik" "Laiklik", "Devletçilik" ve "Devrimcilik" ilkelerini simgelemektedir.

1950'li yıllarda muhalefetin kurumsallaşmasına öncülük ettiğinin altını çizen CHP 1960'lı yıllarda modernleşme sürecinde yaşanan değişimlerin toplumsal sınıfların olgunlaşmasına zemin hazırlaması sonucunda sola açılarak kendisini siyaset yelpazesinde "ortanın solu"nda konumlandığına vurgu yapar. Ezilen kitlelere, yoksul ve emekçi kesimlere umut olacak yeni siyasal açılımlar yaparak; demokrasiyi, eşitliği, dayanışmayı ve adil paylaşımı temel alan sosyal demokrasi çizgisine oturduğuna dikkat çeker.

1970'li yıllara gelindiğinde CHP'nin "demokratik sol" ideolojisini benimsediği görülür. "Ecevit'in 'ulusal sol' olarak da adlandırdığı demokratik sol anlayışı, katı sosyalist devletçilikten uzaklaşması, inançlara saygılı laiklik anlayışı, dindar kesime hapsolmuş yoksul toplum kesimlerine ulaşma çabası, kooperatifçilik üzerinden sermayenin tabana yayılması, solculuğun milliyetçiliğe engel olmayacağı düşünceleriyle Avrupa merkezli soldan ayrılır." (www.cumhuriyet.com). Tarihçesinde "devlet partisinden" "halkın partisine", "düzen partisinden" "değişimin partisine" dönüştüğü ifade edilmiştir. Altunoğlu'nun da belirttiği üzere Bülent Ecevit dönemi, halk ile parti arasındaki mesafeyi kapatma düşüncesiyle hareket edilen yenilenme ve değişme dönemidir. Bu bağlamda Ecevit'in 1973-1977 yılı seçimlerindeki başarısının CHP'nin laiklik hassasiyetine nazaran

din olgusuna karşı olumlu yaklaşımı neticesinde olduğu düşünülebilir (Altunoğlu, 2014, s.13).

12 Eylül 1980’de gerçekleşen askeri rejim neticesinde TBBM, hükümet ve anayasa feshedilmiş, tüm yurttta sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Bülent Ecevit 30 Ekim 1980 günü CHP Genel Başkanlığı görevinden istifa etmiştir. Yasama yürütme ve yargı yetkileri Milli Güvenlik Konseyi’ne devredilmiştir. Bir yıl sonra, 16 Ekim 1981’de tüm siyasi partilerle birlikte CHP de kapatılmıştır.

Doğru Yol Partisi-Sosyaldemokrat Halkçı Parti koalisyonu, kapatılan partilerin yeniden açılabilmelerinin sağlayan yasayı çıkarmıştır. 19 Kasım 1992 ‘de çıkan yasa ile CHP yeniden açılmış ve 25. Kurultayında, partinin dördüncü genel başkanı olarak Deniz Baykal seçilmiştir. Baykal “Cumhuriyet Halk Partisi, tüm topluma refah götürmeyi amaçlarken, özgürlük ve eşitlik ideallerinin bütünlüğünde, sosyal demokrat anlayışların zemininde, geleceğin barışçı ve üretken Türkiye’sini yeniden kuracaktır” (Baykal, 1994 s.3) ifadesiyle yenilikçi bir siyasetin ele alındığını vurgulamıştır.

1994 yılına gelindiğinde parti programı ve Partinin Sosyalist Enternasyonal üyeliği yenilenmiştir. Kendini, haklar ve özgürlükler alanında elde edinilen kazanımların arkasındaki başlıca itici güç olarak tanımlayan parti demokratikleşme sürecinin hızlandırılmasına katkı sağlayacak, kadın erkek eşitliğinin önündeki engelleri kaldırılacak çalışmalar başlattığını bildirmiştir.

Doksanlı yıllarda farklı kimlikler ön plana çıkmış ve bu kimlikler arasındaki çatışmalar neticesinde kutuplaşmalar baş göstermiştir. CHP’nin siyaset söyleminin zeminine yerleştirdiği laiklik kimliğinin karşısında İslamcı kimlik yer almıştır. Dönemin CHP lideri Baykal’a göre, Türkiye’de dinin siyasallaşması önemli bir sorundur. Laiklik kavramı tartışma konusu olmaktan çıkarılmalı ve Türkiye’de laiklik, din düşmanlığı olarak anlaşılmalıdır. Türkiye, kendi dini inancının gereğini yerine getiren ve yaşam biçimini kendisi seçen insanların yaşadığı laik bir ülkedir. (Baykal’dan aktaran Akkır, 2015). Baykal CHP’yi sekülerizm ve laiklik üzerinden yeniden inşa etmeye çalışmıştır (Cıngı, 2010, s.150)

Post-modern darbe olarak da nitelendirilen 28 Şubat sürecinde CHP kanadında laikliğin, demokrasinin önüne geçmesi sorunsalı yaşanmıştır. Göle’ye göre laiklik ile demokrasi arasındaki çelişki, iktidar seçkinlerinin uygulamalarının anti-demokratik bir özellik taşımasına sebep olmuştur.(Göle, 2000, s.54). Baykal, İnönü liderliğinde “Devletin

partisi”, Ecevit liderliğinde “Halkın partisi” olan CHP’ye “rejimin bekçisi” niteliğini kazandırmıştır (Ete, 2010, s.11-12).

CHP, 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde %19,4 oy oranıyla Ana-muhalefet partisi olarak TBMM’de yerini almış ve %34,3 iktidar partisi olan AKP ile yeni bir döneme başlamıştır. Bağımsız milletvekilleri haricinde TBMM’de sadece AKP ve CHP milletvekilleri temsil görevini üstlenmişler, diğer partiler barajı aşamamışlardır. Deniz Baykal’ın 10 Mayıs 2010 tarihindeki istifasının ardından, Kemal Kılıçdaroğlu 22 Mayıs 2010 tarihinde yapılan 33. Olağan CHP Kurultayı’nda CHP’nin 7. genel başkanı seçilmiştir.

Baykal döneminde CHP’nin reel sorunlara çözüm üretemeyen, devlet odaklı, farklı toplum kesimlerini dışlayan, ideolojik düzeyde Kemalist ve tepkici duruşu benimseyen, kimliğini rejimi koruma misyonuyla tanımlayan bir parti görünümüne bürünmesi neticesinde Kemal Kılıçdaroğlu farklı bir parti inşa etme sözü vermiştir (Kömürcü, 2011, s.37).

Türkiye’nin en eski ve en çok seçime giren partisi olmasına rağmen 1946’da yapılan seçimlerden sonra tek başına iktidara gelemeyen CHP’nin, Kasım 2015 genel seçimlerinde toplam milletvekillerinin %15,67’lik kısmını kadın milletvekilleri oluşturmuştur.

3.3. AKP ve CHP Kadına Yönelik Söylem ve Politikalarına Genel Bakış

3.3.1. AKP’nin Kadına Yönelik Söylem ve Politikaları

2002 genel seçimlerinde %34 oy alarak tek başına iktidar olan Adalet ve Kalkınma Partisi siyasi kimliğini muhafazakar demokrat olarak ifade etmiş; devletçi, kalkınmacı ve Batı karşıtı siyasal çizgiden uzaklaşırken (Uzgel, 2013, s.18), kadın konusunda da siyasal İslamcı çizgiden farklı bir anlayışa sahip olduğunu söylemiştir. (Tür ve Çıtak, 2013, s.614).

Tür ve Çıtak (2009) AKP’nin kadına bakış açısını incelemek için yaptığı araştırmada, AKP’li kadınların muhafazakarlığı tanımlarken aile, aile değerleri, toplumsal değerlerin, gelenek ve göreneklerin önemine değindikleri görülür. Toplum düzeninin sağlanmasının İslam dininin temel alınması ile mümkün kılınacağını söylemişlerdir. Ahlaklı bir toplumsal yapının kilit unsuru kadındır. Kadının ahlaklı nesiller yetiştirmesi, iyi bir eş olması gerekliliği AKP’nin kadın algısını temellendirmektedir.

AKP her ne kadar ideolojisinin Türk siyasal yaşamında yeni bir tarzı, yeni bir anlayışı temsil eden “Muhafazakar Demokrat” olduğunu her fırsatta ifade etse de muhafazakarlık etkisi söylemlerinde sıkça kendini göstermektedir. Muhafazakar partilerin kadın söylemi;

kadını özel alanda konumlandıran bir etki gösterdiği için kadının “anne ve eş” kimliğini ön planda tutar. Partinin Programı’nda yer alan; “kadınların sadece toplumun yarısını oluşturdukları için değil, her şeyden önce birey ve sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde birinci derecede etkin oldukları için, yılların ihmali sonucu biriken her türlü sorunlarıyla ilgilenilmesi partimizin öncelik verdiği bir konudur” ifadesi AKP’nin ideolojisi ekseninde kadın konusunun ele alınışı hakkında özet niteliğindedir (www.akparti.org.tr).

Ataerkil toplumsal yapıya sahip olan ülkemizde kadınların kurumsal manada çalışma hayatına dahil oluşu yakın tarihi göstermektedir. Günümüzde kadınlara biçilen toplumsal roller onu çalışma hayatında ayrımcılığa maruz bırakmıştır. Ecevit’e göre eve birincil ekmek getirenin erkekler olduğu fikri yaygın olduğundan; kadınlar iş bulma, işten çıkartılma gibi konularda erkeklere kıyasla dezavantajlıdır. Bu durum kadınların çalışma hayatında ikincil konuma düşmesine sebep olur. (Ecevit, 1998, s.267-284) Çalışan kadınların da öncelikli görevlerinin anne olmak, eş olmak ve ev içi ile alakadar olmak görüşü günümüzde hakimiyetini korumaktadır. Bu durum kadının çalışma hayatı ile ve ev hayatı arasında denge kuramama problemine yol açmaktadır.

AKP Parti programında kadın konusuna “Sosyal Politikalar” başlığı altında “Kadın” ile “Aile ve Sosyal Hizmetler” alt başlıkları içinde ve “Kadının kamusal yaşama katılımının özendirilmesi için gerekli tüm önlemlerin alınacağı” şeklinde değinilmiştir (www.akparti.org.tr).

2005 yılında dönemin Milli Savuma Bakanı Vecdi Gönül’ün AKP’nin Kocaeli İl Kadın Kolları Teşkilatı’na düzenlenen Dünya Kadınlar Günü Dayanışma Çayı’nda “Türk hanımları evinin süsüdür, erkeğinin şerefidir, Batı kadınları ise maalesef ezilmektedir” açıklaması; dönemin Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu’nun iş isteyen kadınlara “Evdeki işler yetmiyor mu?” şeklinde karşılık vermesi; dönemin Devlet Bakanı Mehmet Şimşek’in 2009 yılında yüksek çıkan işsizliği “İşsizlik oranı niye artıyor biliyor musunuz? Çünkü kriz dönemlerinde daha çok iş aranıyor. Özellikle kadınlar arasında kriz döneminde işgücüne katılım oranı daha artıyor” (www.birgün.net) ifadesi gibi söylemler AKP’nin kadının kamusal hayata yönlendirilmesi ile ilgili vaatlerine ters düşmektedir.

Parti programında yine “kadınların siyasette daha faal rol oynamalarının özendirileceğini” ifade ederek kadının siyasi katılımının arttırılmasıyla geleneksel anlayıştan farklı bir yöntem çizdiklerini görülmektedir (www.akparti.org.tr).

Kadının mecliste temsil oranını arttırmak için uygulanan en etkili yöntemlerden biri kota sistemidir. AKP iktidara geldiği dönem siyasi temsilde kadın oranını arttırma hususuna değinmiş, kadın kotasını savunmuştur. Bunula birlikte AKP Kadın Kolları Genel Başkanı Selma Kavaf kadın kotasına karşı olduklarını; kadının en alttan sürece katılmasını, etkin rol almasını, birilerinin eşi-kızı olarak mecliste bulunmak yerine kadın temsilinin nitelikle çoğunluğa ulaşmasını hedeflediklerini belirtmiştir (Tür ve Çıtak, 2013).

“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanması sağlanacaktır.” (www.akparti.org.tr) maddesinde ifade edilen; gerek temel hak ve özgürlükleri, gerekse toplumsal cinsiyet eşitliğini öngören uluslararası hukuk kurallarını iç mevzuatının üzerine çıkarmıştır. 2010 yılından bu yana gerek insan hakları, gerekse toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya dönük adımlar atılmıştır. Ancak teoride yapılan yeniliklerin çoğu hayata geçirilememiştir.

2008-2013 dönemi için “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı” hazırlanmıştır. 250.000 kızın eğitiminin sağlandığı “Haydi Kızlar Okula” kampanyasının devam ettirileceği ve buna ilave olarak “Ana Kız Okuldayız Kampanyası” yürütüleceğinden bahsedilmiştir.

Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetle mücadele amacıyla 11 Mayıs 2011’de imzaya açılan İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ni ilk imzalayan ülke Türkiye olmuştur.

İstanbul Sözleşmesi kadına karşı şiddet, ev içi şiddet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tanımlamalarını yaparak; cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli tüm ayrımcılık biçimlerine karşı mücadele edilmesi, erkek şiddetinin önlenmesi, şiddete karşı tedbir alınması konularında taraf devletlere pek çok yükümlülük getirmiştir. Türkiye’de de 4320 sayılı Aileyi Koruma Kanunu’nda değişiklik yapılmış ve 6284 Sayılı Yasa ile şiddet kavramının kapsamı genişletilmiştir. Kamusal alanda ve aile içinde gerçekleşen şiddetin fiziksel, sözselsel, cinsel, ekonomik, psikolojik boyutları ayrı ayrı incelenmiştir. Şiddete karşı caydırıcı önlemleri geliştirmek amacıyla “Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri” açılmıştır.

Muhafazakar kesim tarafından, sözleşmenin “aile yapısını bozduğu”, “toplumu yozlaştırdığı” iddiaları gündeme gelmiştir. AKP Kayseri Milletvekili Hülya Atçı Nergis’in

başkanlığını yaptığı “İstanbul Sözleşmesi’nin Etkin Uygulanması ve İzlenmesi Alt Komisyonu” AKP içinde uyuşmazlığa sebebiyet vermiştir.

Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)’in “kadına siyasal, sosyal, ekonomik vb. alanlara katılım bilinci aşılacak; kadın hakları ve cinsiyet eşitliği konusunda manevi değerlere saygılı toplumsal bilincin artırılması için çalışmak; kadın ve aile haklarını koruyarak demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygının gelişmesine, yaygınlaşmasına ve kökleşmesine katkıda bulunmak” amacı ile çalışmalar yapmasına ilişkin basında dernek karşıtı yerici açıklamalar yapılmıştır.

“Toplumun değerlerini ve aile yapısını hedef alan İstanbul Sözleşmesi’nin “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” zırvalığını görmezden gelerek, TBMM'deki “İstanbul Sözleşmesi’nin Etkin Uygulanması ve İzlenmesi Alt Komisyonu’nun 7. toplantısı”na katılan KADEM, İslamî camiadan büyük tepki görüyor. “(www.yeniakit.com.tr)

İstanbul Sözleşmesi ve KADEM’in temel amaçlarına yönelik bu tepkilerde, muhafazakar yaklaşımın toplumsal kadınlık normlarını belirlediği ve o doğrultuda da devam ettirdiği görülmektedir.

3.3.2. CHP’nin Kadına Yönelik Söylem ve Politikaları

Cumhuriyet Halk Partisi’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, kadınlara “seçme ve seçilme” hakkının verilmesinden önce yaptığı bir konuşmada “*Bir toplum, cinslerden yalnız birinin yüzyılımızın gerektirdiklerini elde etmesiyle yetinirse, o toplum yarı yarıya zayıflamış olur. Bizim toplumumuzun uğradığı başarısızlıkların sebebi kadınlarımıza karşı ihmal ve kusurdur.*” diyerek kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel hayata erkeklerle eşit şekilde katılmasının önemini ifade etmiştir (Yusufoğlu, 2011). Nitekim o dönemde demokrasinin beşiği olarak nitelendirilen Avrupa’ya kıyasla, Türkiye Cumhuriyeti’nde kadının hakları konusunda devrim niteliğinde adımlar atılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün vefatı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin ikinci Cumhurbaşkanı seçilen; vefat, vazife yapamayacak bir hastalığın olması veya istifa dışında partinin “Değişmez Genel Başkanı” sıfatını alan İsmet İnönü 1950 yılına kadar görevini sürdürmüştür. İsmet İnönü de Mustafa Kemal Atatürk’ün önceliğinde başlayan devrimlerin uygulayıcısı olmuştur. “Kadın” konusu da İsmet İnönü’nün üzerinde çokça durduğu devrimlerdendir. Konuyla alakalı “...*Bu cemiyeti medeni bir cemiyet haline getiren unsur, kadının yeni Türk cemiyetinde işgal ettiği mevkiidir*” ve “*Biz her inkılâbı kuvvetle ve derhal tatbik ettik. Kadın inkılâbını kuvvetle ve derhal tatbik etmedik. Bir özellik*

buradadır. Onu teşhis ettik, kadın cemiyete girdi, çalışmaya girdi, peçe kalktı. Fakat mecburi olarak bütün aileler, bütün kadınlar derhal bu nizamı tatbik edecek diye bir kanun çıkarmadık. Telkinle, teşvikle ve daima tatbik ile tedvir etmeye çalıştık” ifadeleri İsmet İnönü'nün, dolayısıyla genel başkanı bulunduğu CHP'nin kadın hakları çalışmalarına olumlu baktığını göstermektedir.(Alacı, 2019).

Cumhuriyet döneminde çağdaşlaşma ve gelişim hareketinin en büyük adımı kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel hayata erkekle eşit şekilde katılmasıyla ilgili devrim ve reformlar olduğu söylenebilir. Bununla birlikte CHP yarım yüzyıldan fazla bir süre, rejim ve laikliği partinin temel unsuru haline getirmiştir.

Çalışma kapsamında ele alınan Kasım 2015 genel seçimleri öncesinde CHP söylemlerinde belirgin bir biçimde değişime gitmiş, rejim ve laiklik yerine sosyal adaletçi bir yaklaşım sergilemiştir. Aralık 2008'de program ve tüzüğünü yenileyen CHP, parti programında ideolojisinin üç ana kaynağına vurgu yapar. Bunlar “Atatürk'ün modernleşme devrimi ve altı ok ilkeleri, sosyal demokrasinin evrensel kuralları, Anadolu ve Trakya'nın tarihsel ve felsefi birikimidir.” Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı vadeden CHP bu yoldaki önceliklerini sıralarken demokrasi, insan hakları, barış ve cinsiyet eşitliği kavramlarının altını çizmiştir.

CHP'nin kadına yönelik söylemlerini değerlendirmek adına, parti programı ve 1 Kasım 2015 seçim bildirgesi incelendiğinde görülmüştür ki kadın, genç, emekçi tüm kesimlerini ataerkil düzen karşısında savunmak, demokratik ve kalkınmış bir toplum kültürü geliştirmek için özgür bireyler yetiştirileceği ifade edilmiştir. CHP'nin sıkça üzerinde durduğu temel vurgu “haklar ve özgürlükler siyaseti”nin yurttaşlığın temeli olduğudur. Bununla birlikte “laiklik” ve “demokrasi” kavramları sık sık tekrar edilmektedir. Kadın-erkek eşitliği ve çağdaşlığın ön koşulunun laiklik olduğu vurgusu yapılmıştır. Programda sıralanan öncelikler kısmında demokrasiden bahsedilmiş ve demokrasinin ancak “eğitim ve kültür yoluyla kadını özgürleştirme” ile mümkün olacağı ifade edilmiştir.

Parti programında; kadının yönetimde, siyasette, çalışma yaşamında, eğitimde, hukukta, evrensel hak ve özgürlüklerde ve diğer tüm alanlarda erkeklerle eşit haklara ve olanaklara, sahip olduğu, her türlü toplumsal ve fiziki baskıdan uzak, özgürce yaşayacağı bir toplum formu sağlamak için gerektiğinde kadının lehine pozitif ayrımcılık yapan yapısal düzenlemeler yapılacağına yer verilmiştir.

1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde yayınlanan bildirmede siyasette egemen olmaya çalışan kavga dilinin karşısında uzlaşma kültürünü koyarak; “kadın haklarının, kadınlarla beraber savunarak” getirileceğinden bahsedilmiştir.

Çalışma hakkının, temel bir hak oluşunu “Çalışma Hakkı Kutsaldır” alt başlığı ile vurgulandığı parti programında, ayrımcılığa karşı mücadele edileceğine ve işe girişlerde kadınların teşvik edileceğine de değinilir. Sigortasız iş, düşük ücret, uzun mesai saatleri, iş ortamında *mobbing* gibi daha birçok sorunun giderilmesi, sosyal ve politik çözümlerin üretilmesi için öneriler sunulmuştur.

Açlık sınırında yaşayan ailelerin mağduriyetlerini giderebilmek amacıyla oluşturulan “Aile Sigortası” kapsamındaki “Vatandaşlık Hakkı Ödemesi” (ailenin annesinin hesabına asgari ücret tutarında yardım parası yatırılması) projesinin çalışmayan kadının evde daha güçlü olmasını sağlayacağını da altı çizilmiştir. Projeye muhtarların, sosyal hizmetler kurumunun ve bağlı sosyal hizmetler uzmanlarının gözetiminde gerçekleştirilecektir.

Evli olup da farklı illerde görev yapan sözleşmeli kamu personellerinin -mümkün olduğu sürece- görevlerini aynı ilde sürdürebilmeleri için gerekli hukuki ve idari çalışmaların yapılacağına da yer verilmiştir. Ekonomik bağımsızlık için kadınlara daha fazla destek verileceği, çalışma hayatında kadına yönelik ayrımcılıkla mücadele edileceği ve bununla birlikte kadına öncelik tanınarak pozitif ayrımcılık yapılacağı seçim bildirgesinde yer alan “Güçlü Kadın, Güçlü Toplum” başlığı adı altında sıralanmıştır.

CHP’nin parti programı ve seçim bildirgesi incelendiğinde görülmektedir ki sosyal demokrat ideoloji eksenindeki kadın algısı “eğitimli, meslek sahibi, çalışan” kimliğinin ötesinde “anne” kimliğini de kapsar. CHP çalışan kadını dikkate alarak ürettiği projelerde “çalışan anne” faktörünün de üzerinde durmuş, işgücünün büyümesinde kadınların en üst düzeyde katkı sağlanması için istihdam seferberliği başlatacaklarını belirtmiştir.

Kadın-erkek eşitliğini sağlamak ve kadına şiddetle mücadele etmek adına gerekli düzenlemelerin yapılacağını, ataerkil düşüncenin karşısında olup, kadına yönelik her türlü şiddete karşı “sıfır tolerans” anlayışı ile hareket edeceklerini bildirmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin belirgin bir şekilde görüldüğü eğitim alanında, toplumsal konuların iyileştirilerek çözüm sağlanacağı belirtilen seçim bildirgesinde, CHP kadınların cumhuriyet reformlarına dayanan bu kazanımlarını korumak için çaba sarf etmenin sorumlulukları arasında olduğunu vurgulamıştır.

CHP Bursa Milletvekili Lale Karabıyık'ın anneler günü münasebeti ile ilgili yaptığı meclis konuşmasında birlik çağrısı yaparak kadın sorunlarına değinmesi konunun önemi açısından değerlidir. Lale Karabıyık:

“Kadın haklarının gelişmesi kadın, erkek, yaşlı, genç tüm vatandaşlarımızın hayatını geliştirecek, daha adil, daha özgür, daha demokratik bir Türkiye'nin yolunu açacaktır. Kadınların işsizlik oranı hala erkeklerden kat kat yüksek, okuma yazma bilmeyen kadın sayısı hala bu kadar yüksek ve okullaşamayan kız çocuğu sayısı hala bu kadar yüksekse, okur yazar olmayan 2.482.432 kişiden 2.086.294'ü kadın ise, kadına bakış açısı ve kadının kimliği konusunda halen sorunlarımız varsa, Mecliste bizler bu sorunlara öncelikle eğilmeliyiz. Asıl sorumluluğumuz budur! Kadınların karşı karşıya kaldığı sorunların çözümü için çabalarken unutmamalıyız ki, oğlunun işsizliği, eşinin emeklilik sorunları, kızının istihdam edilemeyişi de annelerin sorunudur. Bu nedenle kadınlarımızın eşitliği ve refahı için yapılacak çalışmalar birçok alanla ilişkilendirilmelidir. Kadınlarımızın huzurla ve güven içinde yaşadığı bir toplum için gerekenleri yapmak, annelerimizin huzurunu sağlamak hepimizin sorumluluğudur. Kadına yönelik ayrımcılığın, şiddetin son bulduğu, kadın erkek eşitliğinin toplumun her alanında yaşanabildiği adil, eşit ve özgür Türkiye'ye yine Türk Kadını hayat verecek.”
(www.yeniçağ.com).

AKP ve CHP'nin kadın söylemleri farklı olsa da, politikalarındaki benzerlik kadın sorunlarının çözümüne yönelik ortak eylemler ve düşüncelerde olduğunu göstermektedir.

4. AKP VE CHP KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN GÖRÜNÜRLÜĞÜ

Türkiye’de siyaset alanında kadınların seçme ve seçilme hakları önünde hiçbir engel olmamasına rağmen günümüzde halen siyasal katılımın en etkili bir şekilde gerçekleştirildiği parlamentoda eşitlikçi olmayan bir yaklaşım sergilenmektedir.

Tablo 1’de Türk siyasal hayatında parlamentodaki kadın milletvekili oranları verilmiştir. 1935’ te kadınların ilk kez oy kullandığı ve aday olduğu TBMM seçimlerinde 18 kadın meclise girmeyi başarmıştır. Kadınlar TBMM’deki milletvekillerinin % 4.52ini oluşturmuştur. Bu oran, 2007 genel seçimlerine kadar Cumhuriyet tarihinde kadınların en yüksek temsil oranıdır. Çok partili hayata geçişle kadın milletvekili sayısının ciddi bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Öyle ki 1946 seçimlerinde sayı 9’a düşmüştür. TBMM’de kadınların en düşük temsil oranı ise 1950 – 1954 seçimlerinde gerçekleşmiştir. Kadın milletvekillerinin sayısı 1999 seçimlerinde 23’e, 2002 seçimlerinde 24’e, 2007 seçimlerinde 50’ye, 12 Haziran 2011 seçimiyle 79’a yükselmiştir. 1 Kasım 2015 seçimlerinde ise kadınlar % 14,7’lik oranla mecliste yerlerini almışlardır. Tabloda da görüldüğü üzere bir önceki 7 Haziran 2015 seçimlerinde 98 olan kadın milletvekili sayısı, sadece beş ay gibi kısa bir zaman sonra tekrarlanan 1 Kasım 2015 seçimlerinde düşüş yaşamış ve 81’e inmiştir.

Tablo 4.1. Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'teki Temsil Oranı

Seçim yılı	Toplam milletvekili sayısı	Erkek	Temsil oranı (%)	Kadın	Temsil oranı (%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	97	12	3
1987	450	444	98,7	6	1,3
1991	450	442	98,2	8	1,8
1995	550	537	97,6	13	2,4
1999	550	527	95,8	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2011	550	471	85,6	79	14,4
2015 (07.06)	550	452	82,2	98	17,8
2015 (01.11)	550	469	85,3	81	14,7

Kaynak: www.ysk.com.tr.

26. Dönemde (1 Kasım 2015 – 16 Mayıs 2017 arasındaki 3 yasama yılı) meclisteki kadın milletvekili dağılımına bakıldığında AKP 34 kadın milletvekili ile sayı olarak mecliste en fazla koltuğa sahip olurken, Halkların Demokratik Partisi %38,98 pay ile en yüksek oranı almıştır. Çalışma kapsamında olan Cumhuriyet Halk Partisi’nden 21 kadın milletvekili seçilmiştir. Mayıs 2016 tarihinde CHP’den ihraç edilen Aylin Nazlıaka’ya örneklem profili içinde yer verilmemiştir.

Tablo 4.2. 26 Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekillerinin Partilere ve Cinsiyete Göre Oranları

PARTİ ADI	KADIN	%KADIN	ERKEK	%ERKEK	TOPLAM
ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	34	10,73	283	89,27	317
CUMHURİYET HALK PARTİSİ	21	15,67	113	84,33	134
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ	23	38,98	36	61,02	59
MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ	3	7,5	37	92,5	40
TOPLAM	81	14,73	469	85,27	550

Kaynak: www.ysk.com

26. Dönem AKP (34) ve CHP (20) kadın milletvekillerine ilişkin kişisel verilere TBMM’nin web sayfasından ulaşılmıştır. Çalışmada kadın milletvekilleri hakkında analiz yapılırken, her iki partideki kadın milletvekili sayılarının toplamından yola çıkılmıştır. Bu verilere göre toplamda 54 kadın milletvekilinden en genci 33 yaşındaki AKP Antalya Milletvekili Seda Nur Çeliktir. Yaş ortalamasının 40’ı gösterdiği tabloda en yaşlısı CHP Ankara milletvekili Şenal Sarıhan’dır (71).

Medeni durumları incelendiğinde %75 ten fazlasının evli olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olan vekillerin 21’inin 2 çocuğu vardır. En fazla çocuk sayısı ise 3’tür. “*Türkiye’de Milletvekillerinin Çocuk Sayısı ve Değişimi: Genel Nüfus ile Karşılaştırmalı Bir Analiz*” adlı araştırmanın bulgularına göre; “15-49 yaş grubundaki kadınların 45-49 yaş grubundaki kadınların ve milletvekillerinin muadili olan grubun ortalama çocuk sayıları azalırken, milletvekillerinin ortalama çocuk sayısı artmıştır. 18, 21 ve 23. dönem milletvekillerinin çocuk sayıları, çocuk sayılarının değişimi ve genel nüfus ile karşılaştırılmasına ilişkin sonuçların analiz edildiği çalışmada; on sekizinci dönem milletvekillerinin 2,49 olan ortalama çocuk sayıları 21. dönem milletvekillerinde 2,63’e, 23. dönem milletvekillerinde

ise 2,66'ya yükseldiği ifade edilmiştir. Türkiye genelinde çocuk doğurma oranı azalırken, milletvekillerinin daha fazla çocuk sahibi olmayı istedikleri yönünde bir değişim gözlenmiştir” (Koç ve Yıldız, 2008).

1935'ten günümüze kadar TBMM'de yer alan kadın milletvekillerinin siyasetteki rolü ve etkinliği hakkında birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar neticesinde Türkiye nüfusunun yarısını oluşturan kadınlarını temsil eden kadın milletvekillerinin eğitim ve kültür seviyelerinde seçkin kişiler oldukları bulgularına ulaşılmıştır. Bu çalışmada analiz edilen kadın milletvekillerinin eğitim düzeylerine bakıldığında tamamı üniversite mezunudur. Bursa CHP Milletvekili Lale Karabıyık ve Eskişehir CHP Milletvekili Gaye Usluer'in Prof. Dr. Unvanları vardır. 6 doktora mezunu vekillerden 5'i CHP'lidir. Kariyer geçmişlerine bakıldığında her iki partinin de kadın milletvekillerinin başarılı çalışmalara imza attıkları ve önemli görevlerde buldukları görülmüştür.

Tablo 4.3. 26. Dönem AKP Kadın Milletvekillerinin Demografik Bilgileri

AKP Kadın Milletvekili Adı Soyadı	Yaşı	Eğitim Düzeyi	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Yabancı Dil Bilgisi
1 Fatma Güldemet Sarı	49	Yüksek Lisans			İngilizce
2 Hatice Dudu Özkal	53	Lisans	Evli	3	Arapça, İngilizce, Osmanlıca
3 İlknur İnceöz	46	Lisans	Evli	1	İngilizce
4 Lütfiye Selva Çam	49	Lisans	Evli	3	İngilizce, Fransızca, Arapça
5 Jülide Sarıeroğlu	40	Yüksek Lisans			
6 Sena Nur Çelik	33	Yüksek Lisans			İngilizce
7 Gökçen Özdoğan Enç	43	Lisans	Evli	1	İngilizce
8 Sema Kırıcı	48	Yüksek Lisans		1	İngilizce
9 Bennur Karaburun	46	Lisans	Bekar		İngilizce
10 Emine Yavuz Gözgeç	50	Lisans	Evli	1	
11 Lütfiye İlksen Cirittoğlu Kurt	49	Yüksek Lisans Doktora devam	Evli	2	İngilizce
12 Sema Ramazanoğlu	60	Lisans İhtisas	Evli	2	Almanca, İngilizce
13 Ayşe Keşir	52	Yüksek Lisans	Evli	3	İngilizce, Arapça, Osmanlı Türkçesi
14 Zehra Taşkesenoğlu Ban	47	Yüksek Lisans Doktora devam			İngilizce, Swahili (Afrika dili), Fransızca
15 Emine Nur Günay	57	Yüksek Lisans Doktora	Evli	2	İngilizce
16 Canan Candemir Çelik	45	Lisans	Evli	2	İngilizce
17 Ayşe Nur Bahçekapılı	65	Lisans	Bekar		
18 Fatma Benli Yalçın		Yüksek Lisans			İngilizce
19 Ravza Kavakçı Kan	47	Yüksek Lisans	Evli	1	İngilizce, Arapça
20 Tülay Kaynarca	50	Yüksek Lisans	Evli	3	
21 Mihrimah Belma Satır	58	Yüksek Lisans	Evli	1	
22 Fatma Betül Sayan Kaya	38	Yüksek Lisans	Evli	2	İngilizce, Almanca
23 Serap Yaşar	54	Yüksek Lisans	Evli	2	İngilizce, Fransızca
24 Fatma Seniha Nükhet Hotar		Yüksek Lisans	Evli	1	İngilizce
25 Nursel Reyhanlıoğlu	51	Lisans	Evli	2	İngilizce
26 Hülya Nergis	52	Yüksek Lisans	Evli	3	İngilizce
27 Radiye Sezer Katırcıoğlu	54	Yüksek Lisans	Evli	2	İngilizce
28 Hüsnüye Erdoğan	54	Lisans	Evli	2	İngilizce, Arapça
29 Leyla Şahin Usta	46	Lisans	Evli	2	İngilizce, Almanca
30 Öznur Çalık	54	Yüksek lisans	Evli	2	İngilizce
31 Ceyda Bölünmez Çankırı	41	MYO	Evli	2	İngilizce
32 Çiğdem Karaaslan	40	Yüksek lisans / Doktora Devam	Evli	2	İngilizce
33 Ayşe Doğan	48	Lisans	Evli	2	İngilizce
34 Ayşe Sula Köseoğlu	50	Lisans	Evli	2	İngilizce

Kaynak: www.tbmm.com.tr

Tablo 4.4. 26. Dönem CHP Kadın Milletvekillerinin Demografik Bilgileri

CHP Kadın Milletvekili Adı Soyadı	Yaşı	Eğitim Düzeyi	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı	Yabancı Dil bilgisi
1 Elif Doğan Türkmen	57	Lisans	Evli	1	
2 Burcu Köksal	39	Lisans	Evli	1	
3 Ayşe Gülsün Bilgehan	62	Yüksek Lisans	Evli	3	
4 Şenal Sarıhan	71	Lisans	Evli	2	Orta düzeyde Fransızca
5 Nurhayat Altaca Kayışoğlu	41	Lisans	Evli	1	İyi düzeyde İngilizce
6 Lale Karabıyık	54	Doktora/ Prof.	Evli	1	Çok iyi düzeyde İngilizce
7 Melike Basmacı	41	Lisans	Evli	1	Çok iyi derece İngilizce
8 Gaye Usluer	62	Doktora / Prof.	Evli	2	Çok iyi derece İngilizce
9 Gamze Akkuş İlgezdi	50	Doktora	Evli	1	Çok iyi derece İngilizce
10 Selina Doğan	42	Yüksek Lisans	Evli	1	Çok iyi düzeyde Ermenice İngilizce Fransızca
11 Didem Engin	42	Yüksek Lisans	Bekar		Çok iyi düzeyde Fransızca ve İngilizce, Orta düzeyde İspanyolca ve İtalyanca
12 Sibel Özdemir	40	Yüksek Lisans	Bekar		Çok iyi düzeyde İngiliz, orta düzeyde Fransızca
13 Şafak Pavay	43	Yüksek Lisans	Bekar		İngilizce, Fransızca, İtalyanca; orta düzeyde Almanca, Farsça, Arapça İşaret Dili
14 Bihlun Tamaylıgil	53	Lisans	Bekar		İyi düzeyde İngilizce, Orta düzeyde Almanca
15 Gülay Yedekçi	43	Yüksek Lisans	Bekar	2	İyi düzeyde İngilizce
16 Zeynep Altıok	50	Lisans	Bekar		İyi düzeyde İngilizce
17 Selin Sayek Böke	47	Doktora	Evli	2	İyi düzeyde İngilizce
18 Fatma Kaplan Hürriyet	37	Lisans	Evli	1	İyi düzeyde İngilizce
19 Tur Yıldız Biçer	51	Doktora	Evli	2	İngilizce, Fransızca
20 Candan Yüceer	46	Doktora	Evli	2	Orta düzeyde İngilizce

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

4.1. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin Yasama/Denetim Faaliyetler

Çalışmanın bu bölümünde farklı disiplinlerin araştırma yöntemi olarak kullanılan içerik analizi kullanılmıştır. Weber'e göre içerik analizi, metinden çıkarılan; mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı hakkında geçerli yorumların ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir. (Weber, 1989, s.5). Bir başka tanıma göre ise; içerik analizi, iletişimin gönderilen içeriğinin sistematik, tarafsız ve kantitatif tanımlamasını yapan bir yöntemdir (Berelson, 1952, s.17)

İçerik analizine ilişkin farklı tanımlar yapılsa da, ortak iki önemli husus üzerinde durulur. Yöntemin "tarafsız" ve "sistematik" olması gerekliliği hemen hemen her tanımda altı çizilen koşullardır. Araştırmanın konusu ele alındığında içerik analizini politik söylemin istatistiksel anlambilimi olarak ifade eden Kaplan'ın (Kaplan, 1943, s.230) tanımından da bahsetmek yerinde olacaktır.

AKP ve CHP kadın milletvekillerinin sosyal, hukuki ve siyasi alanlardaki yasama/deneme faaliyetleri genel hatları ile değerlendirilmiştir. Yasama/denetim faaliyetleri (kanun teklifleri, soru önermeleri, genel görüşme önermeleri, meclis soruşturma önermeleri, meclis araştırma önermeleri, gen soru önermeleri, genel kurul konuşmaları, komisyon konuşmaları) metinlerine ve sonuçlarına ilişkin tek tek analiz yapılmamıştır.

4.1.1. Kanun Teklifleri

Milletvekilleri tarafından verilen ve ancak bir yasama organı tarafından kabul edildiğinde kanunlaşan kanun önerileridir. Tek veya çoklu imzalarla kanun teklifi verilebilir. Görüşülecek kanun teklifi önce ihtisas komisyonuna, ardından da genel kurula gönderilir. Kabul alan teklif Cumhurbaşkanlığının onayına sunulur (www.tbmm.gov).

Tablo 4.5. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin Verdiği Kanun Tekliflerinin Nicel Dökümü

AKP Kadın Milletvekilleri		Kanun Teklifleri		CHP Kadın Milletvekilleri		Kanun Teklifleri	
		İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan			İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan
1	Fatma Güldemet Sarı	0	3	1	Elif Doğan Türkmen	25	80
2	Hatice Dudu Özkal	0	5	2	Burcu Köksal	11	49
3	İlknur İnceöz	4	4	3	Ayşe Gülsün Bilgehan	1	8
4	Lütfiye Selva Çam	0	3	4	Şenal Sarıhan	14	59
5	Jülide Sarıeroğlu	1	10	5	Nurhayat Altaca Kayışoğlu	19	86
6	Sena Nur Çelik	0	5	6	Lale Karabıyık	0	42
7	Gökçen Özdoğan Enç	0	5	7	Melike Basmacı	6	64
8	Sema Kırıcı	0	4	8	Gaye Usluer	8	56
9	Bennur Karaburun	0	3	9	Gamze Akkuş İlgezdi	23	65
10	Emine Yavuz Gözgeç	0	5	10	Selina Doğan	2	42
11	Lütfiye İksen Ciritioğlu Kurt	0	6	11	Didem Engin	2	41
12	Sema Ramazanoğlu	0	3	12	Sibel Özdemir	1	44
13	Ayşe Keşir	0	5	13	Şafak Pavay	0	35
14	Zehra Taşkesenoğlu Ban	0	4	14	Bihlun Tamaylıgil	0	36
15	Emine Nur Günay	0	4	15	Gülşay Yedekçi	22	70
16	Canan Candemir Çelik	0	6	16	Zeynep Altıok	6	52
17	Ayşe Nur Bahçekapılı	0	3	17	Selin Sayek Böke	13	57
18	Fatma Benli Yalçın	0	8	18	Fatma Kaplan Hürriyet	13	68
19	Ravza Kavakçı Kan	0	4	19	Tur Yıldız Biçer	21	90
20	Tülay Kaynarca	1	7	20	Candan Yüceer	16	72
21	Mihrimah Belma Satır	0	7				
22	Fatma Betül Sayan Kaya	0	4				
23	Serap Yaşar	0	6				
24	Fatma Seniha Nükhet Hotar	0	2				
25	Nursel Reyhanlıoğlu	0	7				
26	Hülya Nergis	0	4				
27	Radiye Sezer Katırcıoğlu	0	4				
28	Hüsniye Erdoğan	0	10				
29	Leyla Şahin Usta	0	4				
30	Öznur Çalık	1	3				
31	Ceyda Bölünmez Çankırı	0	3				
32	Çiğdem Karaaslan	0	3				
33	Ayşe Doğan	0	3				
34	Ayşe Sula Köseoğlu	0	8				
	TOPLAM	7	165		TOPLAM	203	1116

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

26. Dönem kapsamında AKP ve CHP kadın milletvekillerinin ilk imza sahibi olduğu kanun teklifi 210, imzası bulunan ise 1281'dir. AKP'li vekillerin ilk imza sahibi olduğu teklif sayısı 7'dir ve bunun 4'ü Aksaray milletvekili olan İlknur İnceöz'e aittir. Diğer 3 teklif ise Jülide Sarıeroğlu, Tülay Kaynarca ve Öznur Çalık tarafından verilmiştir. İlk imza kanun tekliflerine oranla, imzası bulunan kanun tekliflerinde AKP'li kadın milletvekillerinin daha aktif olduğu görülmektedir. 165 imzası bulunan kanun teklifinde en yüksek pay %6 oran ile Jülide Sarıeroğlu ile Hüsniye Erdoğan'a aittir.

CHP kanadında vekiller ilk imza sahibi olduğu 203 teklif vermişlerdir. Elif Doğan Türkmen (25) en çok teklifi veren vekildir. Lale Karabıyık, Şafak Pavey ve Bihlun Tamaylıgil'in hiç teklif vermedikleri görülür. İmzası bulunan kanun teklifi sayısı 1116'dır ve %7'lik pay Elif Doğan Türkmen'e aittir.

Her iki partinin kadın milletvekillerinin verdiği kanun tekliflerinin içeriklerini incelemek, vekillerin mecliste hangi konularda katılımında bulunduğunu görmek adına faydalı olacaktır. Çalışmada AKP'li vekillerin 8 kanun teklifi ele alınmıştır. CHP'li vekillerin verdiği kanun teklifi daha fazla (207) olduğu için sınırlandırarak analiz yapılmıştır. İçerik yönünden geniş bir yelpaze çizilmeye çalışılmıştır. 26. Dönem AKP ve CHP kadın milletvekillerinin verdiği, yasama faaliyetlerinin en önemli eylemi olan kanun tekliflerinin içerikleri şu şekildedir (Tablo: 6- Tablo: 7).

Tablo 4.6. 26. Dönem AKP Kadın Milletvekillerinin İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri İçeriği

Kanun Teklifini Veren Milletvekili: İknur İnceÖz	
Teklifin Başlığı	Şanlıurfa'ya İstiklal Madalyası Verilmesi Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Kurtuluş Savaşı esnasında göstermiş olduğu kahraman mücadele dolayısıyla Şanlıurfa'ya İstiklal Madalyası verilmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; hâlihazırda Adalet Bakanlığında, Başbakanlıkta, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığında, Anayasa ve Adalet Komisyonlarının üyelerinden kurulu Karma Komisyonunda bulunan yasama dokunulmazlığı dosyalarıyla ilgili olarak Anayasa ve İçtüzükte öngörülen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin usulün uygulanmaması ve bu dosyaların gereğinin yapılması amacıyla yetkili mercilere iade edilmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	Ankara İli Kazan İlçesinin Adının Kahramankazan Olarak Değiştirilmesine ve Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Ankara iline bağlı Kazan ilçesinin adının 'Kahramankazan' şeklinde değiştirilmesi ve 15 Temmuz gününün Demokrasi ve Özgürlükler Günü olarak genel tatil ilan edilmesi amaçlanmaktadır.
Teklifin Başlığı	Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; Yargı erkinin bağımsızlığının belirtildiği maddeye 'tarafsızlık' ibaresinin eklenmesi, milletvekili sayısının altı yüze çıkarılması, milletvekili seçilme yaşının on sekize indirilmesi, TBMM seçimleri ile Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin beş yılda bir yapılması, Cumhurbaşkanının partisi ile ilişkisinin kesilmesi uygulamasının sona erdirilmesi, boşalan TBMM üyeliklerinin aynı siyasi partinin yedek milletvekilleriyle doldurulması, yasamanın yürütmeyi denetlemesi araçlarının yeniden düzenlenmesi, hâlihazırda Bakanlar Kurulunu denetleme aracı olan sözlü soru ile gensorunun Anayasa'dan çıkarılması, Cumhurbaşkanının adaylık ve seçimi süreci ile görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanının Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yürütmeye ilişkin konuları düzenleyebilmesi, cezai sorumluluğu gerektiren bir suçtan dolayı Cumhurbaşkanının Yüce Divan'ında yargılanması sürecinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı yardımcıları ile bakanların atanmaları, görevleri ve yargılanmaları ile ilgili hususların düzenlenmesi, Cumhurbaşkanının belli durumlarda olağanüstü hâl ilan edebilmesi, kamu tüzel kişiliğinin kanunun yanında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile de tesis edilebileceğinin düzenlenmesi, üst düzey kamu görevlilerinin Cumhurbaşkanı tarafından atanacağı ve bunların atanmalarına ilişkin usul ve esasların Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenleneceği, merkezi idare kapsamındaki kamu kurum ve kuruluşlarının; kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarının Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenleneceği, savaş hâli ve disiplin mahkemeleri dışında askeri mahkemelerin kurulamayacağı, 'Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun adının 'Hâkimler ve Savcılar Kurulu' olarak değiştirilmesi, bu Kurulun on iki üye ile iki daireden oluşması ve bu Kurulun üyelerinin seçilme usulü düzenlenmesi öngörülmektedir.

Tablo 4.6. (devam) 26. Dönem AKP Kadın Milletvekillerinin İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri İçeriği

Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Jülide Sarıeroğlu	
Teklifin Başlığı	Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü ile Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında yapılacak bir protokolle Ankara Büyükşehir Belediyesi lehine intifa hakkı tesis edilmesinde 10 yıllık süre sınırının 29 yıla çıkarılması, altmış beş yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarına muhtaçlık hâlleri devam ettiği müddetçe (2.332) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanması, genel sağlık sigortalılarının yirmi beş yaşını doldurdukları güne kadar olan genel sağlık sigortası prim borçlarının silinmesi, 15 bin polis memuru ile toplam 2610 sosyal güvenlik denetmeni ve denetmen yardımcısı kadrosu ihdas edilmesi öngörülmektedir
Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Tülay Kaynarca	
Teklifin Başlığı	Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile İstanbul ili, Silivri İlçesine bağlı Sayalar, Danamandıra ve Çayırdere Köyleri ile Çatalca ilçesi Hallaçlı, Gümüşpınar, Aydınlar, Karamandere ve Yaylacık Köylerinin eski köy yerleşim alanları ile Çatalca ilçesi Binkılıç Mahallesi'nin yerleşim alanında bulunan hazineye ait taşınmazların, kullanıcılarına veya kanuni haleflerine rayiç bedel üzerinden doğrudan satılabilmesi amaçlanmaktadır.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Öznur Çalık	
Teklifin Başlığı	Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Malatya'da "Turgut Özal Teknoloji Üniversitesi" adıyla bir üniversite kurulması amaçlanmaktadır

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

26. dönem AKP Kadın milletvekillerinin ilk imza sahibi olduğu 7 teklif kadın sorunlarıyla ilgili değildir. Sosyal, ekonomik ve toplumsal problemlere çözüm olacak nitelikte içerik olmadığı görülmüştür. İlknur İnceöz'ün "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi" başlıklı kanun teklifinin içeriğinde geçen "Cumhurbaşkanının partisi ile ilişkisinin kesilmesi uygulamasının sona erdirilmesi, boşalan TBMM üyeliklerinin aynı siyasi partinin yedek milletvekilleriyle doldurulması, yasamanın yürütmeyi denetlemesi araçlarının yeniden düzenlenmesi, hâlihazırda Bakanlar Kurulunu denetleme aracı olan sözlü soru ile gensorunun Anayasa'dan çıkarılması" ibaresi partili Cumhurbaşkanı kavramını temellendirmesi bakımından anlamlıdır. Yine teklif içeriğinde yer alan denetleme araçları (soru önergesi, gensoru) ile ilgili husus kanunlaşmıştır.

Tablo 4.7. 26. Dönem CHP Kadın Milletvekillerinin İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri İçeriği

Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Elif Doğan Türkmen	
Teklifin Başlığı	Çocuk Hakları İzleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; dünyada ve ülkemizde çocuk hakları konusunda gelişmeleri izlemek, uygulamaların bu gelişmelere uyumunu değerlendirmek, alınacak önlem ve tedbirler hakkında çalışmalar yapmak ve çocuk haklarına aykırı davranışlar veya uygulamalarla ilgili başvuruları incelemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Çocuk Hakları İzleme Komisyonunun kurulması ile görev, yetki, çalışma usul ve esaslarının düzenlenmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; doğal afetlerden zarar gören çiftçilerin borçlarının ertelenmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	2429 Sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Muharrem Ayı Aşure Gününün dini bayram ilan edilmesi amaçlanmaktadır.
Teklifin Başlığı	Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, kadın ve çocuğa karşı işlenen öldürme eylemlerinde tahrik ve iyi hal indiriminin kaldırılması, cinsel taciz ve tecavüz vakalarında cezayı mağdurun şikayeti şartına bağlayan düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması, tecavüz suçlarına verilen cezaların artırılması ve bu cezalarda indirim yapılmasının engellenmesi ile on sekiz yaşından küçüklere yönelik her türlü cinsel davranışın çocukların cinsel istismarı adı altında düzenlenmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	3686 Sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından kadına yönelik şiddet olaylarını araştırmak amacıyla İnsan Haklarını İnceleme Alt Komisyonu kurulması öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	3686 Sayılı İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu tarafından kadına yönelik şiddet olaylarını araştırmak amacıyla İnsan Haklarını İnceleme Alt Komisyonu kurulması öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Burcu Köksal	
Teklifin Başlığı	2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile 2839 sayılı Kanunun 12'nci maddesine eklenen fıkra ile siyasi partilere, bütün seçim çevrelerinde aday gösterirken fermuar sistemi yoluyla listede bir kadın bir erkek aday göstererek her iki cinsiyetten % 50 aday gösterme zorunluluğunun getirilmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	4721 Sayılı Türk Medeni Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile boşanma durumunda maddi ve manevî tazminat belirlenirken, tarafların sosyo-ekonomik durumlarının çok daha ayrıntılı incelenmesine yönelik değişiklik yapılması öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile 5510 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak emeklilikte yaşa takılanların, ilgili mevzuatta öngörülen yaş şartına bağlı olmaksızın emekli aylığına hak kazanması öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	Çocuk Hakları Komisyonu Adı ile Bir Komisyon Kurulmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; Türkiye Büyük Millet Meclisi Bünyesinde çocuk haklarının gözetilmesi, korunması ve uygulanması amacını taşıyan Çocuk Hakları Komisyonunun kurulması öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, çocuğun icra yolu ile annesine veya babasına gösterilmesi uygulamasına son verilmesi öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Senal Sarıhan	
Teklifin Başlığı	2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, kadınların siyasal katılımının artırılması amaçlanmaktadır.
Teklifin Başlığı	5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi

Tablo 4.7. (devam) 26. Dönem CHP Kadın Milletvekillerinin İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri İçeriği

Teklifin Özeti	Teklif ile; yetim aylığı alan kız ve erkek çocuklar arasındaki ayrımının kaldırılması öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Melike Batmaz	
Teklifin Başlığı	Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Elektrik Piyasası Kanunu ile Doğalgaz Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, taşınır ve taşınmazları ile bunlardan doğan hakları dikkate alınarak, Sosyal Güvenlik Kurumunca belirlenecek test yöntemleri ve verileri kullanılarak tespit edilecek aile içindeki gelirlerinin kişi başına düşen aylık tutarları, asgari ücretin brüt tutarından az olan vatandaşların yerleşik olduğu konutların su kullanım bedellerinin %50 indirimli alınması, elektrik ve doğalgaz kullanım bedellerinin %50'sinin Hazine tarafından karşılanması öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Gaye Usluer	
Teklifin Başlığı	Milli Eğitim Temel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, okul öncesi eğitimin bilimsel, laik, zorunlu, parasız ve tam zamanlı olması amaçlanmaktadır.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili: Gamze Akkuş İlgezdi	
Teklifin Başlığı	Kadın Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; kadınlar ile erkekler arasında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadınları her türlü şiddete karşı korumak, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşamdaki konumlarını güçlendirmek ve fırsatlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere Kadın Bakanlığının kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarının düzenlenmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, sokağa çıkma yasağı uygulanan bölgelerde maddi ve manevi zarar görmüş çocuk ve yetişkinlere özel psiko-sosyal destek merkezleri kurulması ve bu merkezlerin çalışma usul ve esaslarının Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından hazırlanacak yönetmelikle belirlenmesi amaçlanmaktadır.
Teklifin Başlığı	06.09.2015 Tarihinden İtibaren Sokağa Çıkma Yasağı Uygulanan Diyarbakır'ın Sur İlçesinin Afet Bölgesi İlan Edilmesi Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, Diyarbakır'ın Sur ilçesinin afet bölgesi ilan edilerek buradaki vatandaşlara sağlık hizmetlerinin ücretsiz verilmesi, evleri yıkılmış veya zarar görmüş vatandaşlara yeni ev tahsis edilmesi, esnaflar için faizsiz kredi sağlanması, bütün şirketlerin, esnafın veya bireylerin devlete ya da bankalara olan borçlarının silinmesi veya borçlarının süresinin uzatılması öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Didem Engin	
Teklifin Başlığı	1/7/1976 Tarih ve 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanunda ve 24/5/1983 Tarih ve 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, 65 yaş üzeri bireylere ilişkin muhtaçlık kararı verilmesinde 'nafaka bağlanmış veya nafaka bağlanması mümkün olanlar' şartının kaldırılması, bakım desteği veya engelli aylığı bağlanabilecek bireylerin tespitinde hane halkı toplam geliri yerine bireyin fiilen eline geçen gelirin dikkate alınması amaçlanmaktadır.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Sibel Özdemir	
Teklifin Başlığı	652 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Geçici Bir Madde Eklenmesi, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ile Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, 2015 yılı sonuna kadar 100 bin öğretmen atanması, sözleşmeli olarak çalışan bütün öğretmenlerin kadroya alınması ve öğretmenlerin ek göstergelerinin artırılması öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Gülay Yedekçi	
Teklifin Başlığı	5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi

Tablo 4.7. (devam) 26. Dönem CHP Kadın Milletvekillerinin İlk İmza Sahibi Olduğu Kanun Teklifleri İçeriği

Teklifin Özeti	Teklif ile; 'Hayvanları Koruma Kanunu'nun adının, 'Hayvan Hakları Kanunu' şeklinde değiştirilmesi, hayvanlara karşı uygulanan eylemlerin suç olarak kabul edilmesi, güçten düşmüş hayvan tanımlamasının sadece yük ve binek hayvanlar için değil tüm hayvanlar için kullanılması, hayvan bakımevinin tanımlanması, hayvanlara ilişkin olarak 'ilkeler' başlığı ile düzenlenen hükümlerin 'haklar' başlığı altında yeniden düzenlenmesi ve hayvan haklarının meşru sayılıp bunlara uyulmaması halinde yaptırımların uygulanmasının kabul edilmesi, sahiplenilen evcil hayvanların rahatsızlık verdiği mahkeme kanalıyla kanıtlanmadıkça, yaşadığı yerden tahliye edilememesi, hayvanların tıbbi zorunluluk olmadıkça organ ya da dokularının tümünün ya da bir bölümünün alınıp ticari amaçla kullanımının yasaklanması, hayvanlara acı veren deneylerin yerine alternatif yöntemlerin kullanılmasının gerekli hale getirilmesi, dini amaç ve tüketim amacı dışında hayvan kesmenin yasaklanması, kurban kesimlerinde en az acı veren yöntemlerin uygulanması ve hayvanlara çarparak trafik kazası yapanların fiilinin trafik suçu olarak kabul edilmesi öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Zeynep Altök	
Teklifin Başlığı	Cumartesi Anneleri Haftası (20 Mayıs - 27 Mayıs) Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, 20-27 Mayıs tarihlerinin Cumartesi Anneleri Haftası ilan edilerek bu konuda toplumsal duyarlılığın artırılması amaçlanmaktadır.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Selin Sayek Böke	
Teklifin Başlığı	5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, terör nedeniyle sokağa çıkma yasağı uygulanan il ve ilçelerde işverenden alınan sigorta işveren payı ve işçi prim payının 6 ay süresince alınmaması, varsa önceki borçlarının faizsiz olarak ertelenmesi ve sokağa çıkma yasağı nedeniyle işten çıkarılanların işsizlik maaşından faydalanmalarının sağlanması öngörülmektedir.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Fatma Kaplan Hürriyet	
Teklifin Başlığı	Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile sağlık çalışanlarına şiddet uygulanması halinde saldırganlara iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Seferberlik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; organize sanayi bölgeleri yönetimleri ile fabrika sahiplerinin, organize sanayi bölgesi veya fabrikanın faaliyete geçmesini müteakip, kurulu buldukları alanın beş katı kadar alanı ağaçlandırmalarının zorunlu olması öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	4721 Sayılı Türk Medeni Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; on sekiz yaşını doldurmayan kişilerin evlenmesinin önüne geçmek amacıyla Türk Medeni Kanunu'nda çeşitli düzenlemeler yapılması öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	31/05/2006 Tarih ve 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, doğum zamanında sigortalı olup olmadıklarına bakılmaksızın kadınlara doğum borçlanması hakkının tanınması amaçlanmaktadır.
Kanun Teklifini Veren Milletvekili : Candan Yüceer	
Teklifin Başlığı	Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, evlilik için on sekiz yaşın doldurulması, aralarında evlenme olmadığı halde dini nikah kıyanlara ceza verilmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, namus ve kadına karşı cinsiyete dayalı ayrımcılık saikiyle öldürme suçlarının kasten adam öldürme suçunun nitelikli halleri arasına alınması öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; siyasi partilerin büyük kongrelerinin tabii üyeleri arasına siyasi partilerin kadın ve gençlik kolları başkanlarının, il kongrelerinin tabii üyeleri arasına siyasi partilerin il kadın ve gençlik kolları başkanlarının ve ilçe kongrelerinin tabii üyeleri arasına siyasi partilerin ilçe kadın ve gençlik kolları başkanlarının eklenmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile, cinsel kimlik ve cinsel yönelimden kaynaklanan nefret ve ayrımcılık nedeniyle işlenen suçlar kapsamında değerlendirilmesi öngörülmektedir.
Teklifin Başlığı	Çocuk Hakları İzleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Teklifi
Teklifin Özeti	Teklif ile; dünyada ve ülkemizde çocuk hakları konusunda gelişmeleri izlemek, uygulamaların bu gelişmelere uyumunu değerlendirmek, alınacak önlem ve tedbirler hakkında çalışmalar yapmak ve çocuk haklarına aykırı davranışlar veya uygulamalarla ilgili başvuruları incelemek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Çocuk Hakları İzleme Komisyonunun kurulması ile görev, yetki, çalışma usul ve esaslarının düzenlenmesi öngörülmektedir.

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

26. Dönem CHP Kadın milletvekillerinin verdiği kanun teklifleri geniş bir yelpazededir. Çalışmada 203 kanun teklifinin içeriği tek tek incelenmemiş, vekillerin farklı konularda verdiği teklifler analiz edilmeye çalışılmıştır. Tablodan yola çıkarak denebilir ki; CHP’li kadın milletvekilleri en çok kadınlar ile erkekler arasında toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, kadınları her türlü şiddete karşı korumak, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşamdaki eşitsizliğe karşı önlemler alınması, çocuk istismarı ve taciz konularında teklif vermişlerdir. Sosyal Demokrat ideoloji ekseninde siyaset yapan CHP, parti programında ve kadın söylemlerinde de “Hak ve Özgürlükler” siyasetinin altını çizmektedir. CHP’nin tutalı olduğu görülmektedir.

TBMM’de oy çokluğunu sağlayan AKP yasama faaliyetlerinde etkin durumdadır. Muhalefet ve bağımsız milletvekillerince verilen kanun tekliflerinin kabul edilip yasalaştırılma ihtimali düşüktür. Nitekim CHP’li kadın vekillerin gerek ilk imzası olan kanun tekliflerinin gerekse imzası bulunan kanun tekliflerinin değerlendirilmediği görülmüştür. CHP Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer’in Nisan 2018 verdiği “Çocuk Hakları İzleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Teklifi” günümüzde elzem bir konu olmasına rağmen hala komisyonda olup neticelenmemiştir.

4.1.2. Soru Önergesi

Hükümetin görev ve yetkileriyle ilgili bir konuda, başbakan ya da ilgili bakandan bilgi alınmasını sağlayan denetim yoludur. Soru önergeleri yazılı ve sözlü olarak iki şekilde verilebilir. Cevabının yazılı olmasını isteyen vekil yazılı soru önergesini tercih ederken, konuya dair cevabın genel kurulda konuşulmasını isteyen vekil sözlü soru önergesi verir.

26. Dönem AKP ve CHP kadın milletvekillerinin sahibi olduğu soru önergelerinin nicel analizinde karşımıza çıkan tablo düşündürücüdür. 3 yasama yılı süresince her iki partinin kadın vekillerinin sahibi olduğu soru önergeleri toplamı 2016’dır. 12 sözlü soru önergesi bulunan AKP’li vekiller hiç yazılı soru önergesi vermemişlerdir. CHP’li kadın milletvekilleri tarafından 1986 yazılı soru önergesi sunulmuştur. 18 sözlü soru önergesinin 11’i Elif Doğan Türkmen’e, 6’sı Fatma Hürriyet Kaplan’a ve 1’i Sibel Özdemir’e aittir.

Tablo 4.8. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin Verdiği Soru Önergelerinin Nicel Dökümü

AKP Kadın Milletvekilleri		Sahibi Olduğu Soru Önergeleri		CHP Kadın Milletvekilleri		Sahibi Olduğu Soru Önergeleri	
		Yazılı	Sözlü			Yazılı	Sözlü
1	Fatma Güldemet Sarı	0	0	1	Elif Doğan Türkmen	239	11
2	Hatice Dudu Özkol	0	0	2	Burcu Köksal	57	0
3	İlknur İnceöz	0	0	3	Ayşe Gülsün Bilgehan	22	0
4	Lütfiye Selva Çam	0	0	4	Şenal Sarıhan	111	0
5	Jülide Sarıeroğlu	0	0	5	Nurhayat Altaca Kayışoğlu	86	0
6	Sena Nur Çelik	0	0	6	Lale Karabıyık	8	0
7	Gökçen Özdoğan Enç	0	0	7	Melike Basmacı	589	0
8	Sema Kırcı	0	0	8	Gaye Usluer	29	0
9	Bennur Karaburun	0	0	9	Gamze Akkuş İlgezdi	85	0
10	Emine Yavuz Gözgeç	0	0	10	Selina Doğan	26	0
11	Lütfiye İlksen Cirittoğlu Kurt	0	5	11	Didem Engin	25	0
12	Sema Ramazanoğlu	0	0	12	Sibel Özdemir	36	1
13	Ayşe Keşir	0	0	13	Şafak Pavay	3	0
14	Zehra Taşkesenoğlu Ban	0	0	14	Bihlun Tamaylıgil	16	0
15	Emine Nur Günay	0	0	15	Gülşay Yedekçi	143	0
16	Canan Candemir Çelik	0	3	16	Zeynep Altıok	135	0
17	Ayşe Nur Bahçekapılı	0	0	17	Selin Sayek Böke	22	0
18	Fatma Benli Yalçın	0	0	18	Fatma Kaplan Hürriyet	92	6
19	Ravza Kavakçı Kan	0	0	19	Tur Yıldız Biçer	175	0
20	Tülay Kaynarca	0	4	20	Candan Yüceer	87	0
21	Mihrimah Belma Satır	0	0				
22	Fatma Betül Sayan Kaya	0	0				
23	Serap Yaşar	0	0				
24	Fatma Seniha Nükhet Hotar	0	0				
25	Nursel Reyhanlıoğlu	0	0				
26	Hülya Nergis	0	0				
27	Radiye Sezer Katırcıoğlu	0	0				
28	Hüsnüye Erdoğan	0	0				
29	Leyla Şahin Usta	0	0				
30	Öznur Çalık	0	0				
31	Ceyda Bölünmez Çankırı	0	0				
32	Çiğdem Karaaslan	0	0				
33	Ayşe Doğan	0	0				
34	Ayşe Sula Köseoğlu	0	0				
TOPLAM		0	12	TOPLAM		1986	18

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

26. Dönem AKP ve CHP kadın milletvekillerinin sahibi oldukları soru önergelerinin analizi yapılırken sadece sözlü soru önergeleri incelenmiştir. Önerge konularının spesifik olduğu görülmüştür.

Tablo 4.9. 26. Dönem AKP Kadın Milletvekilleri Sahibi Olduğu Sözlü Soru Önergeleri İçeriği

Sözlü Soru Önergesi Veren Milletvekili / Önerenin İçeriği	
Lütfiye İlksen Ciritioğlu Kurt	Evde sağlık hizmetlerine ilişkin
	2002 ve 2015 yılları itibarıyla kamu hastanelerindeki tıbbi cihaz sayılarına ilişkin
	Kanserle mücadele kapsamındaki çalışmalara ilişkin
	2002 ve 2015 yılları itibarıyla sağlık merkezlerine yapılan müracaatlara ve muayene sayılarına ilişkin
	2002 ve 2015 yılları itibarıyla hastane sayılarına ilişkin
Canan Candemir Çelik	Koruyucu aile sistemi ile ilgili verilere ve koruma altında bulunan çocukların eğitimine ilişkin
	Çocuk koruma hizmetlerine ilişkin
	Dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar ile yapılan sosyal yardımlara ilişkin
Tülay Kaynarca	Uyuşturucu ile mücadele konusunda yapılan çalışmalara ilişkin
	Kadına yönelik şiddetle mücadele ile şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetlere ilişkin
	Çocuklara ve engellilere yönelik hizmetlere ilişkin
	Sosyal yardım programları ile suça sürüklenen çocuklara yönelik çalışmalara ilişkin

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

Lisans eğitimini eczacılık alanında yapan AKP Çorum Milletvekili Lütfiye İlksen Ciritioğlu Kurt'un verdiği beş önerenin muhatabı dönemin Sağlık Bakanı Bursa milletvekili olan Mehmet Müezzinoğlu'dur. Önergeleri cevaplanmıştır. AKP Gaziantep Milletvekili Canan Candemir Çelik ve AKP İstanbul Milletvekili Tülay Kaynarca "kadın ve çocuk" sorunları hakkında soru önergelerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Denizli Milletvekili Sema Ramazanoğlu'na vermişlerdir.

26. Dönem'in Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sema Ramazanoğlu'nun, Ensar Vakfı'nda yaşanan taciz olayının ardından konuyla ilgili yaptığı yorum tepki çekmiş ve bir süre sonra Ramazanoğlu istifa etmiştir. Basında:

"Aile Bakanı'na bak... 'Bir kere olması karalamak için gerekçe olamaz' Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sema Ramazanoğlu, Ensar Vakfı'ndaki tacizci öğretmeni ve vakfi savundu. Ramazanoğlu, 'Buna bir kere rastlanmış olması hizmetleri ile ön plana çıkmış bir kurumumuzu karalamak için gerekçe olamaz. Biz Ensar Vakfı'nı da tanıyoruz, hizmetlerini de takdir ediyoruz' dedi." gibi haberlerle eleştirilmiştir.(www.cumhuriyet.com)

CHP Kadın Milletvekillerininin sözlü soru önergelerininin milletvekili olunan il ile ilgili olduğu görülmüştür.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte gensoru ve sözlü soru önergesi uygulamaları kaldırılmış, milletvekillerinin yalnızca yazılı soru önergeleri aracılığıyla soru yöneltebilmesi mümkün kılınmıştır. Toprak (2018) sözcü gazetesindeki haberinde; 2 ay içinde bakanların cevaplandırılması istemiyle, toplam 440 soru önergesi verildiğini ancak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay ile 15 bakanın bu önergelerin hiçbirini cevaplamadığını ifade etmiştir

“Soru önergelerindeki amaç, soruya zamanında olduğu kadar tatminkâr cevap verebilmektir. Önergeleri gereğince yanıtlamayan bakanlar, kamu görevini de ihmal etmektedir. Biz, Anayasa'dan aldığımız yetkiler ile bize oy veren vatandaşlardan aldığımız sorumluluk gereği Parlamente'ya sahip çıkmaya, hukukunu korumaya devam edeceğiz.”(www.ilerihaber.com)

Tablo 4.10. 26. Dönem CHP Kadın Milletvekilleri Sahibi Olduğu Sözlü Soru Önergeleri İçeriği

Sözlü Soru Önergesi Veren Milletvekili / Önergenin İçeriği	
Elif Doğan Türkmen	Adıyaman'ın Kahta İlçesindeki atık su arıtma tesisinin çalışmamasına ilişkin
	Adana'nın Ceyhan İlçesindeki atık su arıtma tesisinin yaydığı kokuya ilişkin
	Adana'nın Karataş İlçesindeki bir mahallenin köy konağı talebine ilişkin
	Elektrik faturalarına yansıtılan ek bedellere ilişkin
	Adana'nın merkez ve ilçelerindeki elektrik dağıtım şebekeleri ile ilgili sorunlara ilişkin
	Adana'nın Tufanbeyli İlçesindeki devlet hastanesinin sağlık personeli ihtiyacına ilişkin
	Adana'nın Yüreğir İlçesindeki hastane ihtiyacına ve Kozan Devlet Hastanesinin hizmete girmemesine ilişkin
	Adana'nın Karaisalı İlçesindeki orman kadastro çalışmalarına ilişkin
	Adana Metro'su ve Adana'ya hızlı tren hattının getirilmesi ile ilgili çalışmalara ilişkin
	Adana'nın Feka-Mansurlu-Gaffaruşağı yolunun bakım ve onarımının yapılmamasına ilişkin
Adana'nın Kozan, İmamoğlu ve Ceyhan ilçelerini kapsayan sulama projesine ilişkin	
Sibel Özdemir	Ulusal Öğretmen Strateji Belgesi'ne ilişkin
Fatma Kaplan Hürriyet	Kocaeli'deki kamu hastanelerinin röntgen teknisyeni ihtiyacına ilişkin
	Kocaeli'nin Gebze ilçesine bağlı Pelitli Mahallesi'nin alt yapı, sağlık ve sosyal hizmet alanlarındaki sorunlarına ilişkin
	Gebze Belediyesinin Kirazpınar Mahallesi'ndeki evlerin yıkımı konusunda mahalle sakinlerine yaptığı tebligata ilişkin
	Kocaeli'nin Gebze ilçesine bağlı iki mahallenin 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun kapsamına alınmasına ilişkin
	17 Ağustos Depremi'nden sonra kurulan Deprem Fonu'na, Kocaeli'deki orta ve ağır hasarlı binalara ve deprem toplanma alanlarına ilişkin
2002 yılından itibaren 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'a muhalefet ettiği gerekçesiyle hakkında adli işlem yapılan kişilere ilişkin	

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

4.1.3. Genel Görüşme Önergesi

Siyasi parti grupları ya da en az 20 milletvekili tarafından, toplumu ilgilendiren belli bir konuda “TBMM Başkanlığına” hitaben yazılan önergelerdir. Önerge konusu açısından, çok geniş ve yoruma açık olmamalıdır (www.tbmm.gov.tr).

Tablo 4.11. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Genel Görüşme Önergeleri Nicel Dökümü

AKP Kadın Milletvekilleri		Genel Görüşme Önergeleri		CHP Kadın Milletvekilleri		Genel Görüşme Önergeleri	
		İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan			İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan
1	Fatma Güldemet Sarı	0	0	1	Elif Doğan Türkmen	0	3
2	Hatice Dudu Özkal	0	0	2	Burcu Köksal	0	1
3	İlknur İnceöz	0	0	3	Ayşe Gülsün Bilgehan	0	0
4	Lütfiye Selva Çam	0	0	4	Şenal Sarıhan	0	3
5	Jülide Sarıeroğlu	0	0	5	Nurhayat Altaca Kayışoğlu	0	9
6	Sena Nur Çelik	0	0	6	Lale Karabıyık	0	2
7	Gökçen Özdoğan Enç	0	0	7	Melike Basmacı	0	5
8	Sema Kırıcı	0	0	8	Gaye Usluer	0	1
9	Bennur Karaburun	0	0	9	Gamze Akkuş İlgezdi	0	3
10	Emine Yavuz Gözgeç	0	0	10	Selina Doğan	0	0
11	Lütfiye İksen Ciritioğlu Kurt	0	0	11	Didem Engin	0	0
12	Sema Ramazanoğlu	0	0	12	Sibel Özdemir	0	3
13	Ayşe Keşir	0	0	13	Şafak Pavay	0	0
14	Zehra Taşkesenoğlu Ban	0	0	14	Bihlun Tamaylıgil	0	0
15	Emine Nur Günay	0	0	15	Gülşay Yedekçi	0	0
16	Canan Candemir Çelik	0	0	16	Zeynep Altıok	0	2
17	Ayşe Nur Bahçekapılı	0	0	17	Selin Sayek Böke	1	1
18	Fatma Benli Yalçın	0	0	18	Fatma Kaplan Hürriyet	0	5
19	Ravza Kavakçı Kan	0	0	19	Tur Yıldız Biçer	0	7
20	Tülay Kaynarca	0	0	20	Candan Yüceer	0	4
21	Mihrimah Belma Satır	0	0				
22	Fatma Betül Sayan Kaya	0	0				
23	Serap Yaşar	0	0				
24	Fatma Seniha Nükhet Hotar	0	0				
25	Nursel Reyhanlıoğlu	0	0				
26	Hülya Nergis	0	0				
27	Radiye Sezer Katırcıoğlu	0	0				
28	Hüsniye Erdoğan	0	0				
29	Leyla Şahin Usta	0	0				
30	Öznur Çalık	0	0				
31	Ceyda Bölünmez Çankırı	0	0				
32	Çiğdem Karaaslan	0	0				
33	Ayşe Doğan	0	0				
34	Ayşe Sula Köseoğlu	0	0				
TOPLAM		0	0	TOPLAM		1	49

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

Tablo 10’da görüldüğü üzere AKP’li kadın milletvekilleri toplumu ilgilendiren konuların yapıldığı görüşmelerde hiç söz hakkı almamış, önerge sunmamışlardır. Tablonun diğer kısmında ise sadece CHP İzmir Milletvekili Selin Sayek Böke’nin ilk imza sahibi olduğu tek genel görüşme önerisi vardır.

Böke ve 23 milletvekili varlık fonu ile ilgili olan genel görüşme önergesini; “Ziraat Bankası, Türkiye Petrolleri, PTT, BOTAŞ, Borsa İstanbul, TÜRKSAT, Türk Telekom’un Hazine Hisseleri, Eti Maden ve ÇAYKUR da Varlık Fonu’na devredilmesi ile Savunma Sanayi Destekleme Fonu’ndan (SDDF) 3 Milyar TL aktarılması” konularında verilmiştir.

İlk imza sahibi Böke 07.02.2017’de yaptığı genel kurul konuşmasında da vermiş olduğu önergeye ilişkin şunları söylemiştir.

“Bakın, şu anda en büyük ulusal varlık fonuna sahip beş ülke, Çin, Birleşik Arap Emirlikleri, Norveç, Suudi Arabistan, Kuveyt. Tamamının fonu ya petrol kaynaklarından geliyor ya da dış ticaret fazlasından. Türkiye'nin petrolü var mı, doğal gazı var mı? Yok. Cari fazlası var mı? Hayır, o da yok; dağ gibi cari açığı var sayenizde. Geçici bir gelirimiz var mı kenara koyabileceğimiz? Ee, o da yok. Peki, o zaman bu nasıl Varlık Fonu? Bu gerçekten bir varlık fonu değil, bir ipotek fonu. Peki, bu fon ne yapacak? Bu fonun ne yapacağı çok açık; vatandaşın cebinden alacak, rant sisteminin içindeki yandaşın cebine koyacak.” (TBMM 26. Dönem, 2. Yasama Yılı, 66. Birleşim).

TBMM 26. Dönem AKP kadın milletvekillerinin imzası bulunan genel görüşme önergeleri de yoktur. Bu durum kapsamında yapılan inceleme sonucu AKP erkek milletvekillerinin de genel görüşme önerisi vermedikleri görülmüştür.

CHP kadın milletvekillerinin toplamda 49 imzası bulunan genel görüşme önerisi vardır. Olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleleri ile ihraç edilen kamu görevlilerinin ve akademisyenlerin ihraç süreçleri, Kilis’e gerçekleştirilen roketli saldırılar, Romanların karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık iddiaları, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yapılacak petrol arama faaliyetleri, Doğu ve Güneydoğu'daki sokağa çıkma yasakları sebebiyle yaşandığı iddia edilen hak ihlalleri ve İstanbul'da taksilerde ses ve görüntü kaydı alınması gibi konuları ele almışlardır.

4.1.4. Meclis Soruşturma Önergesi

Cumhurbaşkanı yardımcıları veya bakanların görevleri sırasında ve görevleri ile ilgili olarak işlemiş oldukları iddia edilen suçlardan dolayı, Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan sıfatıyla yaptığı yargılamanın başlamasını sağlayan ve bizzat yasama organı tarafından yerine getirilen hukuki süreci ifade eder (www.tbmm.gov.tr). 26. Dönemde meclis soruşturma önergesi verilmediği için çalışmada analizi yapılamayacaktır.

4.1.5. Meclis Araştırma Önergesi

Yasama organının belli bir konuda (devlet sırları, ticari sırlar, görülmekte olan bir davada yargının işleyişi hakkında olmamalı) bilgi edinmek için kendi içinden bir komisyon oluşturarak yaptığı incelemedir (www.tbmm.gov.tr).

Tablo 4.12. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Meclis Araştırma Önergeleri Nicel Dökümü

AKP Kadın Milletvekilleri		Meclis Araştırma Önergeleri		CHP Kadın Milletvekilleri		Meclis Araştırma Önergeleri	
		İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan			İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan
1	Fatma Güldemet Sarı	0	1	1	Elif Doğan Türkmen	44	403
2	Hatice Dudu Özkal	0	3	2	Burcu Köksal	10	195
3	İlknur İnceöz	1	1	3	Ayşe Gülsün Bilgehan	1	10
4	Lütfiye Selva Çam	0	2	4	Şenal Sarıhan	10	313
5	Jülide Sarıeroğlu	0	1	5	Nurhayat Altaca Kayışoğlu	15	851
6	Sena Nur Çelik	0	0	6	Lale Karabıyık	2	228
7	Gökçen Özdoğan Enç	1	4	7	Melike Basmacı	2	275
8	Sema Kırıcı	0	2	8	Gaye Usluer	10	453
9	Bennur Karaburun	0	1	9	Gamze Akkuş İlgezdi	19	225
10	Emine Yavuz Gözgeç	1	5	10	Selina Doğan	6	86
11	Lütfiye İlksen Ciritioğlu Kurt	2	10	11	Didem Engin	11	99
12	Sema Ramazanoğlu	0	2	12	Sibel Özdemir	3	514
13	Ayşe Keşir	0	4	13	Şafak Pavay	0	6
14	Zehra Taşkesenoğlu Ban	0	5	14	Bihlun Tamaylıgil	2	67
15	Emine Nur Günay	0	2	15	Gülây Yedekçi	33	655
16	Canan Candemir Çelik	0	0	16	Zeynep Altuok	5	191
17	Ayşe Nur Bahçekapılı	0	2	17	Selin Sayek Böke	3	24
18	Fatma Benli Yalçın	0	9	18	Fatma Kaplan Hürriyet	20	516
19	Ravza Kavakçı Kan	0	3	19	Tur Yıldız Biçer	14	644
20	Tülay Kaynarca	1	18	20	Candan Yüceer	15	522
21	Mihrimah Belma Satır	0	2				
22	Fatma Betül Sayan Kaya	0	0				
23	Serap Yaşar	0	3				
24	Fatma Seniha Nükhet Hotar	0	1				
25	Nursel Reyhanlıoğlu	0	4				
26	Hülya Nergis	0	2				
27	Radiye Sezer Katircioğlu	0	3				
28	Hüsniye Erdoğan	0	11				
29	Leyla Şahin Usta	0	3				
30	Öznur Çalık	1	5				
31	Ceyda Bölünmez Çankırı	0	5				
32	Çiğdem Karaaslan	0	0				
33	Ayşe Doğan	0	3				
34	Ayşe Sula Köseoğlu	0	6				
TOPLAM		7	123	TOPLAM		225	6277

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin meclis araştırma önergelerinin nicel dökümüne bakıldığında her iki partide de ilk imza sahibi olunan önergelerin azınlıkta olduğu görülür. İlk imza sahibi olunan ve imzası bulunan önergeler arasındaki büyük fark kadın milletvekillerinin yasama/denetim faaliyetlerindeki etkinlik durumunun sorgulanmasına yol açmaktadır.

AKP'li vekillerin ilk imza sahibi olduğu meclis araştırma önergelerin 4'ü kadın sorunlarına ilişkindir. Bunlardan üçü boşanma olaylarının sebepleri ve gereken önlemleri hakkında olup, biri kadına şiddetin önlenmesine ilişkin uygulamaların denetlenmesi konusundadır.

İlknur İnceöz “FETÖ faaliyetlerinin araştırılması” konusunda, Lütfiye İlksen Ciritoğlu Kurt “Tıbbi ve aromatik atıklar” konusunda ve Öznur Çalık “Kayısı üretiminden pazarlanmasına kadar olan sorunların araştırılması” konusunda önergeler sunmuşlardır.

CHP’li kadın vekillerin ilk imza sahibi olduğu meclis araştırma önergelerine bakıldığında kadın sorunları, eğitim, işsizlik gibi toplumsal konularla ilgili olduğu görülmüştür. CHP Adana Milletvekili Elif Doğan Türkmen en çok meclis araştırma önergesi (40) veren isimdir. Önergelerin büyük çoğunluğu Adana ve ilçelerindeki toplumsal sorunların çözümüne ilişkindir. Türkmen’in imzası bulunan önergelerinde de vekil arkadaşlarına oranla daha aktif olduğu söylenebilir. Diğer taraftan CHP İstanbul Milletvekili Şafak Pavay sadece 6 öneriye imza atmıştır. İlk imza sahibi olduğu önerge yoktur.

Yasama ve yürütme erkinin anayasal değişiklikler neticesinde birlikte hareket ediyor olması, meclis araştırmalarının büyük çoğunluğunun muhalefet tarafından veriliyor olmasının kanıtı niteliğindedir.

4.1.6. Gensoru Önergesi

Bir siyasi parti grubu adına veya en az yirmi milletvekilinin imzasıyla verilir. Başbakan ya da herhangi bir bakandan bir sorun ya da izlenen politika ile ilgili açıklama istenmesi esasına ile işleyen bir denetim aracıdır.

Tablo 4.13. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Gensoru Önergeleri Nicel Dökümü

AKP Kadın Milletvekilleri		Gensoru Önergeleri		CHP Kadın Milletvekilleri		Gensoru Önergeleri	
		İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan			İlk İmza Sahibi Olduğu	İmzası Bulunan
1	Fatma Güldemet Sarı	0	0	1	Elif Doğan Türkmen	0	0
2	Hatice Dudu Özkal	0	0	2	Burcu Köksal	0	0
3	İlknur İnceöz	0	0	3	Ayşe Gülsün Bilgehan	0	0
4	Lütfiye Selva Çam	0	0	4	Şenal Sarıhan	0	0
5	Jülide Sarıeroğlu	0	0	5	Nurhayat Altaca Kayışoğlu	0	1
6	Sena Nur Çelik	0	0	6	Lale Karabıyık	0	0
7	Gökçen Özdoğan Enç	0	0	7	Melike Basmacı	0	1
8	Sema Kırıcı	0	0	8	Gaye Usluer	0	0
9	Bennur Karaburun	0	0	9	Gamze Akkuş İlgezdi	0	1
10	Emine Yavuz Gözgeç	0	0	10	Selina Doğan	0	0
11	Lütfiye İksen Ciritoğlu Kurt	0	0	11	Didem Engin	0	1
12	Sema Ramazanoğlu	0	0	12	Sibel Özdemir	0	0
13	Ayşe Keşir	0	0	13	Şafak Pavay	0	0
14	Zehra Taşkesenoğlu Ban	0	0	14	Bihlun Tamaylıgil	0	0
15	Emine Nur Günay	0	0	15	Gülây Yedekçi	0	0
16	Canan Candemir Çelik	0	0	16	Zeynep Altıok	0	0
17	Ayşe Nur Bahçekapılı	0	0	17	Selin Sayek Böke	0	0
18	Fatma Benli Yalçın	0	0	18	Fatma Kaplan Hürriyet	0	0
19	Ravza Kavakçı Kan	0	0	19	Tur Yıldız Biçer	0	0
20	Tülay Kaynarca	0	0	20	Candan Yüceer	0	0
21	Mihrimah Belma Satır	0	0				
22	Fatma Betül Sayan Kaya	0	0				
23	Serap Yaşar	0	0				
24	Fatma Seniha Nühket Hotar	0	0				
25	Nursel Reyhanlıoğlu	0	0				
26	Hülya Nergis	0	0				
27	Radiye Sezer Katırcıoğlu	0	0				
28	Hüsniye Erdoğan	0	0				
29	Leyla Şahin Usta	0	0				
30	Öznur Çalık	0	0				
31	Ceyda Bölünmez Çankırı	0	0				
32	Çiğdem Karaaslan	0	0				
33	Ayşe Doğan	0	0				
34	Ayşe Sula Köseoğlu	0	0				
TOPLAM		0	0	TOPLAM		0	4

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

Gensoru da soru önergesi gibi Anayasa değişikliği ile denetleme etkisini yitirmiştir. Tablo 4.12’de de görüldüğü gibi her iki partinin kadın milletvekilleri 3 yasama dönemi boyunca gensoru aracına hiç başvurmamışlardır. Ancak CHP İstanbul Milletvekili Didem Engin, CHP İstanbul Milletvekili Gamze Akkuş İlgezdi, CHP Milletvekili Melike Basmacı ve CHP Bursa Milletvekili Nurhayat Altaca Kayışoğlu Tarım Kredi Kooperatiflerinin zarara uğramasında sorumluluğu bulunduğu ve bu nedenle çiftçileri mağdur ettiği iddiasıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Faruk Çelik hakkında bir gensoru açılmasına ilişkin önergeye imza atmışlardır. Önergenin gerekçesi olarak “Tarım Kredi Gıda A.Ş.’de 2011. 2012 ve 2013 yıllarında meydana gelen zararın 50.023.444,96 TL oluşunun ortaya çıkması, Tarım Kredi Kooperatiflerinde Genel Müdürün 100 bin TL’lik maaşı haberinin gündeme gelmesi ve Tarım Kredi Kooperatifin Asya Emeklilik hisselerinin %98’ini satın almasından sonra, bu yeni şirkete isim bulma yarışması için reklam ajansına 660 bin 800 TL ödenmesi” gösterilmiştir. Önergenin gündeme alınması reddedilmiştir.

4.1.7. Genel kurul konuşması

Meclis Başkanı onayına sunularak, özel gündem, seçimler, yasa tasarıları, gündem dışı konular, meclis soruşturmaları, oylaması yapılacak işler vb. tüm faaliyetler için yapılan konuşmalar bütünüdür (www.tbmm.gov.tr).

Tablo 4.14. 26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekilleri Genel Kurul Konuşmaları Nicel Dökümü

AKP Kadın Milletvekilleri		Genel Konuşmaları	Kurul	CHP Kadın Milletvekilleri		Genel Konuşmaları	Kurul
1	Fatma Güldemet Sarı	6		1	Elif Doğan Türkmen	123	
2	Hatice Dudu Özkal	20		2	Burcu Köksal	156	
3	İlknur İnceöz	200		3	Ayşe Gülsün Bilgehan	9	
4	Lütfiye Selva Çam	4		4	Şenal Sarıhan	157	
5	Jülide Sarıeroğlu	10		5	Nurhayat Altaca Kayışoğlu	262	
6	Sena Nur Çelik	2		6	Lale Karabıyık	67	
7	Gökçen Özdoğan Enç	16		7	Melike Basmacı	135	
8	Sema Kırıcı	6		8	Gaye Usluer	40	
9	Bennur Karaburun	17		9	Gamze Akkuş İlgezdi	119	
10	Emine Yavuz Gözgeç	26		10	Selina Doğan	94	
11	Lütfiye İlksen Ciritioğlu Kurt	17		11	Didem Engin	268	
12	Sema Ramazanoğlu	6		12	Sibel Özdemir	292	
13	Ayşe Keşir	26		13	Şafak Pavey	3	
14	Zehra Taşkesenoğlu Ban	11		14	Bihlun Tamaylıgil	17	
15	Emine Nur Günay	11		15	Gülay Yedekçi	147	
16	Canan Candemir Çelik	3		16	Zeynep Altıok	15	
17	Ayşe Nur Bahçekapılı	142		17	Selin Sayek Böke	26	
18	Fatma Benli Yalçın	53		18	Fatma Kaplan Hürriyet	218	
19	Ravza Kavakçı Kan	27		19	Tur Yıldız Biçer	97	
20	Tülay Kaynarca	37		20	Candan Yüceer	46	
21	Mihrimah Belma Satır	7					
22	Fatma Betül Sayan Kaya	10					
23	Serap Yaşar	24					
24	Fatma Seniha Nükhet Hotar	1					
25	Nursel Reyhanlıoğlu	15					
26	Hülya Nergis	8					
27	Radiye Sezer Katırcıoğlu	12					
28	Hüsnüye Erdoğan	22					
29	Leyla Şahin Usta	17					
30	Öznur Çalık	9					
31	Ceyda Bölünmez Çankırı	11					
32	Çiğdem Karaaslan	6					
33	Ayşe Doğan	11					
34	Ayşe Sula Köseoğlu	25					
TOPLAM		818		TOPLAM		2291	

Kaynak: www.tbmm.com.tr.

26. Dönem AKP ve CHP Kadın Milletvekillerinin genel kurul konuşmalarının niceliksel olarak karşılaştırıldığında yasama/denetim faaliyetlerindeki tablo karşımıza çıkmaktadır. AKP’li kadın milletvekilleri mecliste çoğunluğu sağlamasına rağmen genel kurul konuşmaları, CHP’li kadın milletvekillerinin genel kurul konuşmalarının üçte birinden azdır.

AKP genel kurul konuşmalarında sözü en çok alan kadın vekil İlknur İnceöz'dür. Dış politika kapsamında yaptığı konuşmalarda 15 Temmuz, İsrail'in Filistin'e tutumu, Afrin ve Zeytindalı operasyonları konuları geçmektedir. AKP sıralarında sıkça gündeme gelen konular; Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesinin gerekliliği, anayasa değişikliğinin güven ortamı sağlamasındaki etkisi, 15 Temmuz Darbe Girişimi, kadına şiddetin önlenmesi, sosyal yardımlar, kız çocuklarının eğitimi, sağlık politikaları olarak genellenebilir.

CHP genel kurul konuşmalarında hemen hemen bütün vekillerin aktif olduğu görülmektedir. Göçmen sorunu, özelleştirme, yoksulluk, insan hak ve hürriyetleri, OHAL kapsamında haksız yere görevinden ihraç edilenler, yolsuzluk, nükleer enerji santralleri, sürekli değişen eğitim sistemi, taşeronlaşma, faili meçhul cinayetler, çocuk işçiliği, kadına yönelik şiddet, ücretli ve sözleşmeli öğretmenlik, kadro, liyakat ve atama sorunları gibi birçok konu tartışılmıştır.

26. Dönem AKP ve CHP erkek milletvekilleri ile AKP ve CHP kadın milletvekillerinin genel kurul konuşmaları arasında nicel olarak kıyaslama yapıldığında çıkan tablo düşündürücüdür. 26. Dönem AKP erkek milletvekilleri 8086, CHP erkek milletvekilleri 12946 genel kurul konuşması yapmışlardır. Her iki partinin erkek milletvekilleri, kadın milletvekillerinden on kat fazla genel kurulda söz almıştır.

5. SONUÇ

Toplumlar, bireyleri cinsiyetleri üzerinden tanımlayıp, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda dayattığı rolleri gerçekleştirmesini isterler. Kadın ve erkek bu toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üreterek, toplumun beklentilerini karşılarlar. Erkekler zeka, güç ve etkenlikle tanımlanırken, kadın için iffet, güçsüzlük ve edilgenlik sıfatları kullanılır. Cinsiyetler arası eşitsizlik erkeğin üstünlüğünü meşru kılarken, kadını özel alanda tutarak temel haklarından mahrum bırakmaktadır.

Kadın-erkek arasındaki bu ayrım ilkel toplumlardan günümüze dek uzanmıştır. Demokrasi beşiği sayılan Antik Yunan'da bile erkeğin ve kadının eşit olmayışı ve kadının ikinci cins bir varlık olarak görülmesi birçok kaynaktan aktarılmaktadır. Türkiye gibi cinsiyet eşitsizliği sorununun çözümlenemediği toplumlarda kadın mücadelesi hayatın her alanında kendini hissettirmektedir.

Cumhuriyetin ilanı ile kadın hakları konusunda devrim niteliğinde adımlar atılmış, siyasetten eğitime kadar kadın erkek ayrımının yaşandığı her konuda yenilikler yapılmıştır. 1926'da Medeni Kanun ile eğitim hakkı, 1934 yılında da seçme ve seçilme hakkı kazanan Türkiye Cumhuriyeti kadını için yeni bir dönem başlamıştır. Kamusal alanda görünürlük kazanan kadın sosyal ve siyasi yaşamda erkeklerle eşit olmak için mücadele etmeye devam etmiştir.

Günümüzde hala kadın-erkek eşitsizliği ve kadına karşı her türlü ayrımcılıkla ilgili problemlere çözüm üretecek çalışmalar yapıp eylem planları oluşturulmaktadır. Kadının sorunlarını duyurabileceği en etkili yerin siyasi arena (parlamento) olduğu düşüncesi yanlış değildir elbette, fakat eksik kalacaktır.

Yasama meclislerinde, kadın milletvekili sayısı yetersizliğinin yanı sıra kadın milletvekillerinin yasama/denetim faaliyetlerine katılımının ne denli etkili olduğu sorusu birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu çalışmada da siyasette kadının temsili ekseninde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yasama ve denetim faaliyetlerine katılma hakkı kazanan kadın milletvekillerinin görünürlüğünü değerlendirilmiştir. Bu bağlamda 1 Kasım 2015 – 16 Mayıs 2017 tarihleri arasındaki üç yasama yılını kapsayan 26. Dönemdeki yasama faaliyetleri incelenmiştir.

Sınırlılık olarak 26. Dönemin belirlenmesindeki temel amaç “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” öncesindeki son dönem olmasıdır. 16 Nisan 2017'de yapılan anayasa değişikliği

referandumuyla dünyada çeşitli biçimlerde uygulanan ve başkanlık sistemi olarak tanımlanan yönetim sisteminin, Türkiye'nin yeni hükümet sistemi olarak uygulanmasıdır. Anayasanın 104. maddesi ile Cumhurbaşkanına çok sayıda atama yetkisi ve idareye ilişkin kararname çıkarma yetkisi verilmiştir. Namık Kemal Öztürk “*Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin Temel Dinamikleri*” adlı makalesinde değişen sistemde Cumhurbaşkanının kararname çıkarma ve istediği yasaların meclisten kolayca geçmesinin önü açılacağına altını çizmiştir. Bununla birlikte Öztürk Cumhurbaşkanı ve meclis çoğunluğunun da aynı partili olacağına değinmiştir (Öztürk, 2019). Bu durumda muhalefet partilerinin yasama/denetim faaliyetlerinin etkisini yitireceği görülmektedir. Dolayısıyla çalışmanın 26. Dönemi kapsamı önem arz etmektedir.

Çalışmada merkez sağdan olan AKP'nin ve merkez soldan olan CHP'nin kadın milletvekilleri örneklem profilini oluşturmuştur. AKP ve CHP'nin örneklem seçilmesindeki en önemli sebep ideolojileridir. Türkiye Cumhuriyetinin ilk siyasi partisi olana CHP sosyal demokrat/demokratik sol ideolojisindedir. AKP ise kendini daha önce literatürde rastlanmamış “muhafazakâr demokrat” ideolojisinde olarak tanımlar. AKP Türkiye tarihinde ard arda üçten fazla tek başına iktidar olan tek partidir. 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde yine tek başına iktidar partisi olan AKP'nin oy çokluğunu sağlamasındaki etkenlerden biri Türkiye toplumunun muhafazakar yapısıdır. AKP islamcı/muhafazakar siyasetin yeni yüzü olarak, Türkiye siyasetinde dönüştürücü bir rol edinmiştir. 26. Dönemde TBMM'de AKP'li kadın milletvekili sayıca ilk sırada olsa da, parti içindeki kadın-erkek oranına bakıldığında HDP kadın milletvekillerinin daha önde olduğu görülmüştür.

AKP ve CHP kadın milletvekilleri hakkında demografik bilgilere TBMM'nin arşivinden ulaşılmıştır. Her iki partideki kadın milletvekili sayılarının toplam 54, milletvekillerinin yaş ortalaması 40'tır. Medeni durumları incelendiğinde %75 ten fazlasının evli olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olan vekillerin 21'inin 2 çocuğu vardır. En fazla çocuk sayısı ise 3'tür. Dilek Yıldız ve İsmet Koç'un “*Türkiye'de Milletvekillerinin Çocuk Sayısı ve Değişimi: Genel Nüfus ile Karşılaştırmalı Bir Analiz*” adlı araştırmasında Türkiye genelinde doğurganlık seviyesi, evliliklerin geciktirilmesi, evlilik içi doğurganlığın kontrolünün artması, eğitim ve kentleşme seviyesinin yükselmesi gibi nedenlerin etkisi ile çocuk sayısı azalırken, milletvekillerinin daha fazla çocuk sahibi olmayı istedikleri yönünde bir değişim olduğu gözlemlenmiştir. Yıldız ve Koç'un (2008) bulguları, milletvekillerinin çocuk sayılarındaki artışında, AKP tarafından sık sık tekrarlanan “en az

üç çocuk” söyleminin ve milletvekillerinin ekonomik refah seviyelerinin ne kadar etkili olduğu sorusunu da doğurmuştur.

AKP ve CHP kadın milletvekillerinin kariyer geçmişlerine bakıldığında Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya'nın 1935-2007 arası “*Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini*” üzerine yaptığı çalışmasında elde ettiği bulgulara yakın bulgulara rastlanmıştır. Kadın milletvekillerinin üstlendikleri görev ve sorumluluklarda başarılı oldukları saptanmıştır. Bununla birlikte aldıkları eğitim, ailesinden bir bireyin siyaset ile ilişkisinin olup olmaması, yaşı, medeni durumu, yaşadığı coğrafi bölge gibi değişkenler kadının meclis içindeki hareketliliğini etkilemektedir. (Gençkaya, 2011)

TBMM'nin ilk kadın milletvekillerinin “demokrasinin simgesi” olarak mecliste yer alışlarından bugüne kadın temsili değişim göstermiş, kadınlar yasama/yürütme faaliyetlerinde daha etkin bir konuma gelmişlerdir. Burada irdelenen asıl sorun kadın milletvekillerinin hangi konularda karar verici ve denetim sağlayıcı olduğudur. Bu bağlamda AKP ve CHP kadın milletvekillerinin sosyal, hukuki ve siyasi alanlardaki yasama/denetim faaliyetleri (kanun teklifleri, soru önermeleri, genel görüşme önermeleri, meclis soruşturma önermeleri, meclis araştırma önermeleri, gen soru önermeleri, genel kurul konuşmaları, komisyon konuşmaları) genel hatları ile değerlendirilmiştir.

Kanun teklifleri incelendiğinde, CHP kadın milletvekillerinin ilk imza sahibi ve imzası bulunan kanun tekliflerinde AKP kadın milletvekillerinden daha aktif oldukları görülmüştür. Bununla birlikte muhalefet ve bağımsız milletvekillerince verilen kanun tekliflerinin kabul edilip yasalaştırılma ihtimalinin düşük oluşu dikkat çekicidir. Nitekim CHP'li kadın vekillerin gerek ilk imza sahibi oldukları kanun tekliflerinin gerekse imzası bulunan kanun tekliflerinin değerlendirilmediği ve büyük oranda yasalaştırılmadığı görülmüştür. CHP Tekirdağ Milletvekili Candan Yüceer'in Nisan 2018 verdiği “Çocuk Hakları İzleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Teklifi” günümüzde elzem bir konu olmasına rağmen hala komisyonda olup neticelenmemiştir.

İlk imza sahibi olunan kanun tekliflerine içeriklerine bakıldığında AKP'li kadın milletvekillerinin sunduğu kanun tekliflerinin sosyal, ekonomik ve toplumsal problemlere çözüm olacak içerikte olmadığı görülmüştür. AKP'li İlknur İnceöz'ün “Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” başlıklı sunduğu kanun teklifi, Namık Kemal Öztürk'ün çalışmasında vurgulanan partili cumhurbaşkanı kavramını temellendirmesi bakımından anlamlıdır. Yine teklif içeriğinde yer alan denetleme araçları (soru önermesi, gensoru) ile ilgili husus kanunlaşmıştır.

Başbakan ya da ilgili bakandan bilgi alınması ile hükümetin görev ve yetkilerini denetlemeyi sağlayan soru önermeleri yazılı ve sözlü olarak yapılabilmektedir. 26. Dönem AKP ve CHP kadın milletvekillerinin sahibi olduğu soru önermelerinin nicel analizi incelendiğinde 3 yasama yılı süresince her iki partinin kadın milletvekillerinin denetim faaliyetlerinde erkek milletvekillerine oranla aktif olmadıkları kanaatine varılmıştır. Sadece sözlü soru önermelerinin içerikleri incelenmiş ve önerge konularının spesifik olduğu görülmüştür. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte günümüzde gensoru ve sözlü soru önermeleri kaldırılmıştır. Muhalefet tarafından verilen yazılı soru önermelerinin ise cevaplanmadığı hususunda güncel bilgiler mevcuttur.

Toplumu ilgilendiren belirli bir konudaki genel görüşme önermesi TBMM Başkanlığına sunulur. Çalışmanın örneklemini oluşturan 54 kadın milletvekilinden sadece CHP’li Selin Sayek Böke’nin ilk imza sahibi olduğu genel görüşme önerisi vardır. Bununla birlikte imzası bulunan genel görüşme önermelerinde CHP kadın milletvekilleri aktiftir. CHP’li kadın milletvekillerinin, olağanüstü hal kanun hükmünde kararname ile ihraç edilen kamu görevlilerinin ve akademisyenlerin ihraç süreçleri, Kilis’e gerçekleştirilen roketli saldırılar, Romanların karşı karşıya kaldıkları ayrımcılık iddiaları, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından yapılacak petrol arama faaliyetleri, Doğu ve Güneydoğu’daki sokağa çıkma yasakları sebebiyle yaşandığı iddia edilen hak ihlalleri ve İstanbul’da taksilerde ses ve görüntü kaydı alınması gibi konuları ele almaları, kadın milletvekilleri hakkında genel bir yargı olan sadece “kadın ve çocuk” konuları ile ilgili çalışmalar yapıldığı algısını da değiştirmektedir. Kadın milletvekillerinin toplumsal, ekonomik, dış ilişkiler gibi birçok alanda söz alıp, durum analizi yapabilmeleri sadece muhalefet partisi vekili olmaları ile ilgili değil, yurttaşlık bilinci ile hareket etmelerinin de neticesidir.

Meclis araştırma önermelerinin nicel analizinde en dikkat çekici durum, tıpkı kanun tekliflerinde görüldüğü gibi her iki partinin kadın milletvekillerinin ilk imza sahibi oldukları ve imzalarının bulunduğu önermeler arasındaki sayıca farktır. Genel değerlendirme yapıldığında kadın vekiller erkek vekillere kıyasla pasif bir durum içindedirler. Bunun dışında yasama ve yürütme erkinin anayasal değişiklikler neticesinde birlikte hareket ediyor olması, meclis araştırmalarının büyük çoğunluğunun muhalefet tarafından veriliyor olmasının kanıtı niteliğindedir.

26. Dönemde her iki partiden sadece CHP’li 4 kadın milletvekilinin gensoru önermesinde imzası bulunduğu görülmüştür. Dönemin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Faruk Çelik hakkında bir gensoru açılmasına ilişkin önermenin gündeme alınması reddedilmiştir.

Gensoru önergesinin Anayasa değişikliği ile denetim etkisini yitirmesi günümüzde de gensoru önergesinin muhalefet tarafının yeterli cevaplar almasını engellemektedir.

AKP erkek milletvekilleri 8086, CHP erkek milletvekilleri ise 12946 genel kurul konuşması yaparak, her iki partinin kadın milletvekillerinden on kat daha fazla söz almışlardır. Bu bağlamda AKP ve CHP kadın milletvekillerinin TBMM’de niteliksel ve niceliksel temsili yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte CHP’li kadın milletvekilleri AKP’li kadın milletvekillerine göre daha eleştirel ve aktif rol sergilemişlerdir. Bu durum CHP’nin muhalefet partisi olmasıyla temellendirilebilir. Değişimin partisi olduğunu sık sık vurgulayan AKP, toplumun yarısını oluşturan kadınların siyasi katılımını arttırmak için çalışmalar yapmış, daha önce siyasetle ilgilenmeyen pek çok kadını da harekete geçirmiş ancak temsilin niteliksel anlamda gerçekleşmesini sağlayamamıştır.

Çalışma öncesinde “TBMM’de yer alan kadın milletvekillerinin vitrin/simge olma” sorunsalı etrafında yoğunlaşmış, bu fikir doğrultusunda araştırmalara başlanmıştır. Türkiye siyasetinde kadının gelişimi hakkında edinilen bilgiler, 26. Dönem AKP ve CHP kadın milletvekillerinin siyasi kimlikleri, çalışmaları ve söylemleri ile pekiştirilmeye çalışılmıştır. Merkez-sağ, merkez-sol, muhafazakar-demokrat, sosyal-demokrat, islamcılık ya da çağdaş-laik; hangi ideolojide olduğu, kendini hangi siyasi düşüncede tanımladığı fark etmeksizin kadın temsili sorununun temelinde, içinde bulunulan toplumun geleneksel normları ve “kadın algısı” olduğu bir kez daha görülmüştür. Kadının toplumsal normlar ve roller ekseninde hareket etmesi, siyasal yaşamda var olmasını olumsuz etkilemektedir. Siyasetin eril yapısı, kadını mücadele etmeye ve rekabetin bir parçası olmaya zorlamaktadır.

İlk kadın milletvekillerini “demokrasi simgesi” olarak tanımlayan siyasi kültür, günümüzde oy çokluğunu sağlayabilmek için kadına ihtiyaç duymaktadır. Siyasette kadının “simge” görevi yerini “tampon” olmaya bırakmıştır. Kadınların siyasal varlığı ait oldukları gruplara seçmen davranışları konusunda politik fayda sağlamaktadır.

Sonuç olarak kadın ve siyaset ilişkisinde iktidar biçiminin yarattığı eşitsizliklerle mücadelenin politika alanında eylem gerektiren bir mesele olduğu görülmektedir. Siyasi arenada mücadele eden kadınların azınlıkta bir grup olmaları sebebiyle paylaştıkları ortak çıkarlar doğrultusunda hareket etmeleri, onların nicel ve nitel temsil bütünlüğünü sağlayacaktır. Siyasetin en etkin yeri olan parlamentoda vekili olunan partiden ve partinin siyasi ideolojisinden azade; yaşam hakkı, toplumsal faydalar, hak ve özgürlükler

çerçevesinde çalışılmalıdır. Yurttaşlık bilinci gereği özdenetim elzem bir konudur. Bununla birlikte kadın milletvekilleri yasama/denetim faaliyetlerinde dar bir çerçeveden yaklaşım sergilemeden, kadın mücadelesinin de gerektirdiği gibi toplumu ilgilendiren her konuda çalışmalar yapmalıdırlar.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdoğan, Y. (2004). Ak Parti ve Muhafazakâr Demokrasi. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Althusser, L. (2016). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. 5. Baskı, Çev. Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki Yayınları
- Arat Y (1992). 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizm'in Radikal Uzantısı, N. Arat (yay haz), Her Yönüyle Türkiye'de Kadın Olgusu. İstanbul: Say Yayınları
- Ayata-Güneş, A. (1998). Laiklik, Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye'de Kadın ve Siyaset. A. Hacimirzaoglu (drl.). 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde. İstanbul: Tarih Vakfı Yay.
- Barber, B. (1995). Güçlü Demokrasi: Yeni Bir Çağ İçin Katılımcı Siyaset, M. Beşikçi (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Baykal, D. (1994), "Sunuş", Cumhuriyet Halk Partisi Programı: Yeni Hedefler Yeni Türkiye. İstanbul.
- Berelson B (1952). Content Analysis in Communication Research, Free Press, Glencoe.
- Bertkay, F. (2012). Tarihin Cinsiyeti. İstanbul: Metis Yayınevi.
- Bora, T. (1999). Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakarlık, İslamcılık. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Çakır, S. (1996). Osmanlı Kadın Hareketi. İstanbul: Metis Yayınları
- Dahl, R. (1963). Modern Political Analysis. New Jersey: Prentice-Hall
- Daver, B. (2003). Siyaset Bilimine Giriş. İstanbul: Doğan Yayınları.
- Dursun, D. (2012). Siyaset Bilimi. İstanbul: Beta Basım Yayım
- Ecevit, Y. (1998). "Türkiye'de Ücretli Kadın Emeğinin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi", Bertkay Hacimirzaoglu, Ayşe. (der.), 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 267-284
- Ete, H. (2010), CHP'deki Değişim. Ankara: SETA Analiz
- Göle, N. (1992). Modern Mahrem. İstanbul: Metis Yayınları
- Göle, N. (2000), Melez Desenler. İstanbul: Metis Yayınları
- Habermas, J. (2002). "öteki" olmak. "ötekiyle" yaşamak: Siyaset Kuramı Yazıları. İstanbul: YKY Yayınları.
- Habermas, J (2003). Kamusallığın Yapısal Dönüşümü. Çev. T. Bora, M. Sancar. İstanbul: İletişim Yayınlar.
- Heywood, A. (2006). Siyaset, (çev. Özipek ve diğerleri). Ankara: Liberte Yayınları.
- Hooks, B. (2012). Feminizm Herkes İçindir. İstanbul: Tutkulu Politika Yayınları
- Kalaycıoğlu, E. (1984). Çağdaş Siyasal Bilim Teori Olgusu ve Süreçler. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Kapani, M. (2009). Politika Bilimine Giriş. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Kılıçaslan, Ç.E. (2008). Siyasal İletişim: İdeoloji ve Medya İlişkisi. İstanbul: Kriter Yayınları
- Kışlalı, A. (1991). Siyasal Sistemler. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları
- Kongar, E.(2010). Demokrasi ve Kültür. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Köker, E. (2004) Saklı Konuşmalar, M Özbek (ed), Kamusal Alan. İstanbul: Hil Yayınları
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Millett, K. (1987). Cinsel politika. (Çev: S. Selvi). (2. baskı). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Norris, P. (2004). Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior, Cambridge University Press, Cambridge, UK,
- Özkan, A. (2004). Siyasal İletişim. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Özkan, A. (2007). Siyasal İletişim Stratejileri. İstanbul: Tasam Yayınları
- Özkan, A. (2010). “Türkiye’de Seçmenlerin Oy Verme Davranışının Siyasal İletişim Perspektifinden İncelenmesi”, E. İnan (Ed.), Seçenlere ve Seçilenlere: Politik Dünya, içinde (s. 211-228). İstanbul: Referans Yayınları.
- Öztekin, A. (2000). Siyaset Bilimine Giriş. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Taşdelen, M. (2011). Siyaset Sosyolojisi. İstanbul: Kocay Yayınlar
- Tekeli, Ş (1982). Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat. İstanbul: Yaylacık Matbaası
- Tür, Ö. ve Çıtak, Z. (2013), “AKP ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban.”, Bülent Uzgel ve Bülent Duru (Dü), AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu (2002-2009), s.614-629.Ankara: Phoenix Yayınevi
- Turan, İ. (1986). Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış. İstanbul: Der Yayınları
- Uzgel, İ. (2013). “AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü”, Bülent Uzgel ve Bülent Duru (Dü), AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu (2002-2009), s. 11-38. Ankara: Phoenix
- Weber, M. (2006). Meslek Olarak Siyaset (1. Baskı). (A. Timuçin, M. Sert, Çev.). İstanbul: Chivi Yazıları Yayınevi.
- Weber R P. (1989). Basic Content Analysis. London: Sage
- Wolton, D. (1991). Medya Siyasal İletişimin Zayıf Halkası, (çev. Hülya Tufan, Ömer Laçiner). İstanbul: Birikim Yayınları
- Yavaşgel, E. (2004). Siyasal İletişim Kavramlar ve Ardındakiler. Ankara: Babil
- Yusufoğlu, K. (2011). Çağdaş Cumhuriyet Kadını. İstanbul: Yılmaz Basım

Sürelî Yayınlar

- Alacı, B. (2019). Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Siyasette Kadın Algısı ve Cumhuriyet Halk Partili Kadın Milletvekillerinin Faaliyetleri (1939-1950), Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies XIX/38 (2019-Bahar/Spring), s. 171-194
- Akkır, R. (2015). Baykal Dönemi Cumhuriyet Halk Partisi'nin Din Politikasının Parametreleri, PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, s.76-87
- Bağce, E. (2008). Siyasette Paradigma Değişimi, Siyasal Katılım ve Gençlik. Yerel Siyaset Aylık Bilimsel Siyasi Dergi, s. 24-25, Mayıs 2008
- Baykal, D. (1970). Siyasal Katılma Bir Davranış İncelemesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:302, Ankara.
- Cıngı, A. (2010), "Sosyal Demokratlaşmaktaki Bir Parti: CHP", Avrupa'da Sosyal Demokrasinin Bugünü ve Geleceği, Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği Yayınları, İstanbul.
- Çaha, Ö. (2006). "Merkez Sağın Diğer Aktörleri ve AKP", Muhafazakâr Düşünce, Sayı: 9-10, s. 9-21.
- Çakır, S. (2001). Bir'in Nostaljisinden Kurtulmak: Siyaset Teorisine ve Pratiğine Cinsiyet Açısından Bakış, A. İlyasoğlu ve N. Akgökçe (yay haz), Yerli Bir Feminizme Doğru, s. 385-422, İstanbul, Sel Yayıncılık
- Çavuşoğlu, H. (2009). Türk Siyasi Hayatında Merkez Sağ Çizginin Tarihi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:19 Sayı:2 Sayfa: 265-278 Erişim Adresi: <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt19/sayi2/265-278.pdf>
- Erlor, Ö. (2007). Yeni muhafazakârlık, AKP ve 'muhafazakâr demokrat' kimliği. Stratejik Araştırmalar Dergisi, s.126-132
- Gençkaya, Ö. F. (2011). Kadın Milletvekillerinin Yasama ve Denetim Faaliyetleri ve Rollerini:1935-2007. Yasama Dergisi. Sayı:18. Sayfa: 5-34. Erişim Adresi: http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2011/sayi18/5-34.pdf
- Kalaycıoğlu, E. (1983). Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları
- Kaplan, A. (1943). Content analysis and the theory of signs. Philosophy of Science, The Journal of Symbolic Logic, vol.10 pp 230-247. doi: <https://doi.org/10.2307/2271060>
- Kömürcü, D. (2011). Kılıçdaroğlu sonrası CHP. İktisat Dergisi. 515-516, 37-47.
- Mert, N. (2004). "Muhafazakarlık, Fundamentalist Değildir!", Karizma: Muhafazakarlık Yeniden Özel Sayısı, Sayı: 17, Ocak-Şubat-Mart 2004, s.34-36.
- Nie, N. H., Verba, S., Converse, P. E. (1989). Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı, İ. Turan- T. Karamustafaoğlu (Çev.), Ankara, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları.
- Özbudun, E. (1979). Siyasal Partiler, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara
- Öztürk, N. (2019). ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi (ASSAM-UHAD)-ASSAM International Refereed Journal Cilt: 6 Sayı: 15 Yıl: 2019

Toprak, Z. (1988). “Halk Fırkasından Önce Kurulan Parti, Kadınlar Halk Fırkası”, Tarih ve Toplum, Sayı: 51, s.30-31

Vergin, N. (2004). “Siyaset İle Sosyolojinin Buluştuğu Nokta”, Türkiye Günlüğü, Sayı: 76, s.5-9.

Yıldız, D. ve Koç, İ. (2008), “Türkiye’de Milletvekillerinin Çocuk Sayısı ve Değişimi: Genel Nüfus ile Karşılaştıralı Bir Analiz”, Nüfusbilim Dergisi\Turkish Journal of Population Studies, s. 30-31

E- Kaynaklar

AK Parti Kurum Kimliği Kılavuzu 2006 Erişim Adresi: www.akparti.org.tr/upload/documents/kurumsal.pdf

AK Parti Alnımızın Akıyla 9,5 Yıl Erişim Adresi: <http://www.akparti.org.tr/site/dosyalar#!/alnimizin-akiyla-9,5-yil>

AKP Kadın Kolları Faaliyet Raporu 2012. Erişim Adresi: <http://www.akparti.org.tr/kadinkollari/yayin-dokuman>

Berktaş, Fatmagül (2019), Kadınlar, Siyaset ve Demokrasi, Erişim Adresi: http://arsiv.sodev.org.tr/Okullar/SDO/ders_notlari/kadinlar_siyaset_demokrasi.html

Cumhuriyet Erişim Tarihi 20.08.2019 <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/aile-bakanina-bak-bir-kere-olmasi-karalamak-icin-gerekce-olamaz-502587>

Cumhuriyet, “Atatürk’ün Büyük Gönenci”, 10 Aralık 1934 Erişim Tarihi: 01.09.2019 <https://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index.xhtml>

Erdal Şafak Erişim Tarihi 12.09.2019 https://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2007/06/21/chp_nin_secim_bildirgesi

İleri Haber. Erişim Tarihi: 12.10.2019 <https://ilerihaber.org/icerik/milletvekillerinin-soru-onergelerinin-yanitlanma-orani-yuzde-5e-dustu-100696.html>

Kalaycıoğlu, E. (2013). “Siyasal Katılmanın Anatomisi”, Bilim Akademisi Derneği, 34-179/148, s.1-6. Erişim Adresi: <http://bilimakademisi.org/siyasal-katilmanin-anatomisi-ersin-kalaycioglu/>,

Koyuncu, H. (2019) Türkiye’de kadınlar ilk kez 1934’te oy verdi, Avrupa’da durum ne? Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2019/12/05/turkiye-de-kadinlara-ilk-kez-1934-te-oy-verdi-avrupa-da-durum-ne>

londraposta.com, Erişim Tarihi : 28.09.2019 <http://www.londraposta.com/5-aralik-1934-kadina-secme-ve-secilme-hakki/>

<https://www.akparti.org.tr/>

<https://www.chp.org.tr/>

<https://www.tbmm.gov.tr>

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Muhafazak%C3%A2rl%C4%B1k>

www.ysk.com.tr

5Harfliler, Gerassi’nin 1976 Tarihli Beauvoir Röportajı: 25. Yılında “İkinci Cins” Erişim Adresi: <http://www.5harfliler.com/gerassinin-1976-tarihli-beauvoir-roportaji-25-yilinda-ikinci-cins/>

Tezler

- Çadır, M. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği) Uzmanlık Tezi. T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara. Erişim Adresi:http://yenikadininstatusu.aile.gov.tr/data/542a8e86369dc31550b3ac33/mustafa_cadir_tez.pdf
- Duroğlu, S. (2007). Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Eşbah, A. (2006). Modernizm ve Postmodernizm Ayrımında Kadın ve Siyaset. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.
- Türk, P. (2010). Kadın ve Siyaset İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Bursa’da AKP ve CHP Kadın Kolları. Yüksek Lisans Tezi Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Leyla Güler
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 08.11.1984
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0 (543) 205 16 96
e-mail : leylaaaguler@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla ilişkiler ve Tanıtım ABD	Devam
Lisans	Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi	08.06.2012
Lise	Aydınlıkevler Anadolu Lisesi	Haziran /2002

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2015 - Devam	Tüfekçioğlu Grup Y.Ö. Kız Öğr. Yurt.	Yurt Müdür Yrd.

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Masal Anlatıcılığı, El sanatları

